

DINSDAG 26 AUGUSTUS

Het vertalen van humor

Orsolya Varga

Eötvös Loránd Universiteit, Boedapest, Hongarije

Lezing Vertalen

03 N 07 | 10:30 - 11:00

Humor is niet alleen een bron van lach, maar ook een verfijnd communicatiemiddel dat de afstand tussen menselijke zielen overbrugt: het leven met humor bekijken is niet alleen plezierig, maar ook essentieel voor onze gezondheid en geluk. In literaire teksten kan humor bovendien fungeren als een krachtig stilistisch middel. Het vertalen van humor die zich manifesteert in taal – zoals taalspelletjes, woordspelingen en andere vormen van talige humor – vormt echter een aanzienlijke uitdaging voor vertalers. De strategie die zij toepassen, hangt sterk af van de bron en aard van de humor. De moeilijkheid ligt vaak in het feit dat de grap een cultuurspecifiek element bevat dat in de doeltaalcultuur onbekend is. Dit element kan een geografische of persoonsnaam zijn, maar ook een woordspeling die slechts in de brontaal functioneert.

In mijn bijdrage streef ik ernaar de bronnen en vormen van taalhumor te categoriseren, evenals hun rol binnen vertaling, met bijzondere aandacht voor kinderboeken. Aan bod komen onder meer: ambiguïteit gebaseerd op homofonie, homonymie en polysemie; grammaticale onregelmatigheid; contaminatie; de tegenstelling tussen concrete en abstracte betekenis; parafoonie; sprekende namen; spel met figuurlijke en letterlijke betekenis; en weglating. Hoe lossen vertalers deze uitdagende taken op? Ik schets de vertaalstrategieën die worden toegepast en illustreer deze met voorbeelden uit mijn eigen werk en dat van collega-vertalers.

Het onderzochte corpus bevat zowel hedendaagse literatuur (Toon Tellegen, Bart Moeyaert), als twintigste-eeuwse werken (Annie M.G. Schmidt, Raymond Queneau), en negentiende-eeuwse literatuur (Lewis Carroll, Multatuli).

De meertaligheid van muziek. Peter Benoit tussen Frans en Nederlands

Kevin Absillis & Hannah Aelvoet

Universiteit Antwerpen, Antwerpen, België / Koninklijk Conservatorium Antwerpen & AP Hogeschool, Antwerpen, België

Lezing Letterkunde

03 N 08 | 10:30 - 11:00

Het cliché wil dat muziek een universele taal is, begrijpelijk voor iedereen – ongeacht moedertaal of herkomst. Zelfs wanneer muziek gepaard gaat met tekst, bevat ze immers een kern van klank die niet op taalbarrières stuit. Toch was deze universele verstaanbaarheid niet altijd vanzelfsprekend, zeker niet in het 19e-eeuwse Europa, toen zich 'uitvindende' naties op zoek begaven naar een eigen identiteit. Ook muziek werd toen ingezet om identiteiten herkenbaar, geloofwaardig en wervend te maken (Taruskin 2001). Denk bijvoorbeeld aan de promotie van lokale dansen tot nationale kunstvormen, zoals Chopins Poolse mazurka en Liszts Hongaarse csárdás (Riley & Smith 2016).

Niet toevallig ging Peter Benoit in deze periode letterlijk op

zoek naar een taal voor zijn muziek. Aanvankelijk schreef de in 1854 in Brussel afgestudeerde componist werken op Franse teksten. Vanaf het in 1866 gecomponeerde oratorium *Lucifer* koos hij echter consequent voor het Nederlands (Dewilde 2001).

Lopend onderzoek aan het Antwerpse Conservatorium en de Universiteit Antwerpen spitst zich toe op de (taal)zoektocht van Peter Benoit, en beschouwt *Contes et ballades* (1861) als een sleutelwerk. Voor deze in Parijs geschreven en gepubliceerde pianocycclus liet de componist zich immers inspireren door volkstaalverhalen waarmee hij als kind in het West-Vlaamse Harelbeke was opgegroeid. In deze bijdrage willen we laten zien hoe deze woordeloze muziek zich verhoudt tot taal – of beter: tot *talen*.

Het beantwoorden van zo'n complexe vraag vergt niet alleen grondige vertrouwdheid met de muzikale traditie en de overgeleverde partituur, maar ook studie van de orale en schriftelijke bronnen van dit verhaalrepertoire. Wie Benoits taal wil begrijpen, moet ook zijn muziek opnieuw laten klinken. Finaal beoogt deze bijdrage te demonstreren hoe artistieke praktijk wetenschappelijk onderzoek niet alleen kan inspireren, maar ook concreet vooruithelpen.

Reinaard die vos. Een Afrikaanse vertaling van Vandenvos Reynaerde

Nerina Bosman & Henning Pieterse

Universiteit van Pretoria, Pretoria, Zuid-Afrika / Universiteit van die Vrystaat, Bloemfontein, Zuid-Afrika

Lezing Vertalen

03 N 07 | 11:00 - 11:30

Met zijn vertaling van *Vandenvos Reynaerde* naar het Afrikaans als *Reinaard die vos* sluit Henning Pieterse aan bij een rijke traditie van Reinaart-vertalingen. Voor zover bekend is er in het Afrikaans slechts één eerdere poging ondernomen om trouw te blijven aan de oorspronkelijke tekst: die van Cornelis de Jong (1983).

Ons onderzoek richt zich op de volgende vragen: 'Waarom (nog) een Afrikaanse vertaling?', 'In hoeverre biedt de vertaling een getrouwe weergave van de oorspronkelijke tekst?', 'Welke vertaalproblemen spelen een rol?', 'Worden het metrum en het rijmschema behouden?' en 'Is er een onderliggend vertaaltheoretisch standpunt?'

Vandenvos Reynaerde is waarschijnlijk de meest iconische Middel nederlandse tekst voor opeenvolgende generaties Zuid-Afrikaanse studenten. De keuze van Pieterse om deze tekst in de 21e eeuw naar het Afrikaans te vertalen is dan ook begrijpelijk. Toch stuitte hij op diverse vertaaluitdagingen: de temporele verankering van de tekst in tijd en ruimte staat uiteraard ver af van onze hedendaagse Zuid-Afrikaanse samenleving.

In onze lezing besteden we eerst aandacht aan eerdere vertalingen, hervertalingen en vrije vertalingen in het Nederlands en het Afrikaans. De twee 'vertaalpolen' – indigenisering en vervreemding (Venuti 2008) – worden besproken, met aandacht voor de Eitemal-hervertaling in het Afrikaans, de bekende volksverhalen over de Jakhals en de Wolf, en de

bewuste keuze voor vervreemding die ten grondslag ligt aan de Pieterse-vertaling.

We leggen de nadruk op specifieke vertaalproblemen die het moeilijk maken om zo dicht mogelijk bij het Middelnederlands te blijven. Aspecten zoals klank (vocaliteit, rijm, ritme en metrum), lexicale eigenaardigheden (zoals middeleeuwse woorden die van betekenis zijn veranderd, liturgische en juridische termen die voor moderne lezers lastig te begrijpen zijn), en de belangrijkste grammaticale verschillen die zich in de afgelopen twee eeuwen in het Afrikaans hebben ontwikkeld, worden besproken.

In onze conclusie beantwoorden we de onderzoeksvragen en bieden we een evaluatie van Pieterses *Reinaard die vos*.

At the heart of multilingualism, we find translation. Meertaligheid in vertaling

Claudia Zeller

Sorbonne Université, Parijs, Frankrijk

Lezing Letterkunde

03 N 08 | 11:00 - 11:30

Hoe vertaal je meertalige poëzie?

In haar inleiding op het themanummer *Translating Multilingualism* traceert Yasemin Yildiz de geschiedenis van het vertalen van meertalige literaire teksten: 'For a long time, multilingual originals were simply translated as if they were monolingual [...]. There was little to no attempt to retain the valence of the original multilingualism in the new text, underscoring how much multilingualism has been subject to monolingualizing dynamics in translation practices.' (2024: 6)

In deze bijdrage tracht ik de paradigmaverandering rond het vertalen van meertalige literaire teksten te traceren aan de hand van twee concrete casestudy's. Enerzijds bespreek ik *Shapes of the Voice* (1977), een Engelstalige bloemlezing van het werk van Bert Schierbeek, met bijzondere aandacht voor de vertaling van de eerste afdeling van *Het boek ik* (1951); anderzijds kijk ik naar *Festival* (2024) van Mia You, vertaald door Eddie Azulay.

Aan de hand van deze twee casussen onderzoek ik of en hoe 'traditionele' vertaalopvattingen, beïnvloed door een monolinguale norm, van invloed zijn geweest op de vertaling van *Het boek ik*, en analyseer ik in hoeverre de vertaling van *Festival* erin slaagt deze traditionele vertaalopvatting te doorbreken. Op basis daarvan geef ik tot slot een aanzet tot een conceptualisering van vertalen als transtalige praktijk.

De vele namen van Suske en Wiske. Een Vlaamse strip in Duitse vertaling

Christine Hermann

Universiteit Wenen, Wenen, Oostenrijk

Lezing Vertalen

03 N 07 | 11:30 - 12:00

Een van de populairste en langstlopende Vlaamse stripseries is de reeks *Suske en Wiske* (bedacht door Willy Vandersteen in 1945 en voortgezet door Paul Geerts, Marc Verhaegen, Luc Morjaeu en Peter Van Gucht). De reeks is ook in Nederland erg populair geworden. In andere taalgebieden is zij echter aanzienlijk minder bekend, ook al zijn er vertalingen in meer dan dertig talen verschenen.

Tussen 1953 en 2017 zijn er in verschillende reeksen herhaaldelijk pogingen gedaan om deze striphelden ook bij een Duitstalig publiek onder de aandacht te brengen, waarbij de protagonist telkens andere namen kregen. Blijvend succes is echter uitgebleven. Enige bekendheid kon alleen een van de personages verwerven, die in het Duitse taalgebied onder de naam *Wastl* enkele decennia lang vrij populair was.

In deze bijdrage staan de Duitse vertalingen centraal. Na een overzicht van de vertaalgeschiedenis (met bijzondere aandacht voor de actoren – uitgevers en publicatiemediën – en de keuze van de vertaalde afleveringen) richt de aandacht zich vooral op de vertaalstrategieën. Er wordt nagegaan hoe de vertalingen omgaan met de humoristische trekken (woordspelingen, dubbele betekenissen, (zelf)ironie, running gags, karakteristiek taalgebruik van personages) en met de 'typisch Vlaamse' kenmerken (talige bijzonderheden, verwijzingen naar de Vlaamse – al dan niet populaire – cultuur, maatschappij, politiek of geschiedenis, en andere realia) van de verhalen. Is er door de jaren heen sprake van een verandering in vertaalstrategieën? Hoe wordt het 'Vlaamse karakter' aan een Duitstalig doelpubliek aangepast – met behulp van technieken zoals lokalisatie, domesticatie, neutralisatie, modernisatie?

Deze bijdrage staat in een bredere context van onderzoek naar de vertaling van strips en lowbrow literatuur.

Fotobiografie van W.F. Hermans in meertalige context. Nederlands en fotografie

Sasha Richman

Université de Strasbourg, Straatsburg, Frankrijk en
Rijksuniversiteit Groningen, Groningen, Nederland

Lezing Letterkunde

03 N 08 | 11:30 - 12:00

Sinds zijn kindertijd was de Nederlandse schrijver Willem Frederik Hermans (1921–1995) gepassioneerd door fotografie. In aanvulling op zijn levenslange fotografische praktijk is fotografie in het gepubliceerde werk van Hermans ook aanwezig als literair motief en als component van *forteksten*: boeken waarin de auteur foto's en teksten bij elkaar plaatste. Dergelijke werken zijn een voorbeeld van *media combination* (mediacombinatie), een van de drie soorten intermedialiteit die door Irina O. Rajewsky worden geïdentificeerd en getheoretiseerd. De juxtapositie van de twee media creëert een dialoog tussen de foto's en de tekst – oftewel tussen het visuele en het verbale – wat precies het geval is in de fototekst van Hermans' *Fotobiografie* (1969). Foto's staan altijd op de rechterpagina, tekst op de linker. Hier staat het Nederlands in een meertalige context: het Nederlands staat naast een visuele taal.

Maar hoe communiceren twee zulke verschillende media met elkaar, en hoe kun je hun dialoog begrijpen en bestuderen? Hoe verhouden de twee mediale uitingvormen zich inhoudelijk tot elkaar? Hoe 'spreekt' de ene taal en de andere, en wat zeggen zij? Er zijn immers essentiële verschillen in de manieren waarop de twee media met hun lees- en kijkpubliek communiceren.

Om hier duidelijkheid over te verschaffen, analyseer ik ten eerste beeld en tekst als twee aparte talen. Voor de tekst maak ik gebruik van een reguliere tekstanalyse, terwijl ik de foto's analyseer met behulp van het concept *BildAkt* van Horst Bredekamp. Om de combinatie van de twee media samen te bestuderen, gebruik ik ten tweede een variatie op de methode van Liliane Louvel, die ik 'heen en weer lezen' noem. Deze

analyse laat zien hoe verschillend de twee talen functioneren, hetgeen ook gevolgen heeft voor de interpretatie van de dialoog tussen beeld en tekst in Hermans' *Fotobiografie*.

'Er is een nieuwe wereld mogelijk'. Nederlandstalige poëzie over de oorlog in Oekraïne

Natalia Karpenko

Kyiv Taras Sjevchenko University, Kiev, Oekraïne

Lezing Letterkunde

03 N 08 | 12:00 - 12:30

Toen de Europeanen op 24 februari 2022 wakker werden met het nieuws van de massale militaire invasie van het Russische leger in Oekraïne, reageerden dichters op veel plaatsen, waaronder in Nederland en België, met een gedicht, een artikel of een interview. Nu, bijna drie jaar later, blijven zij commentaar geven op uiteenlopende gebeurtenissen uit de Russische oorlog in Oekraïne, samen met talloze amateurdichters die hun creaties online plaatsen.

Dit onderzoek richt zich vooral op enkele werken van bekende Nederlandse dichters zoals Lieke Marsman, Marieke Lucas Rijneveld en de Vlaamse Barbara Claes en Yannick Dangre, maar ook op bijdragen van een aantal minder bekende amateurdichters. De analyse werpt licht op de ideeën van anders-zijn en identiteit, weerstand en hybriditeit in hun literaire werk – niet toevallig de kernconcepten van de postkoloniale studies. Hoewel Oekraïne nooit een Nederlandse of Belgische kolonie is geweest, lijkt het werk van hedendaagse Nederlandse en Vlaamse auteurs een conflict tussen kolonisator en gekoloniseerde in de Europese context in een nieuw licht te plaatsen.

De keerzijde van de medaille. Naoorlogse Belgische en Franstalige Congolese literatuur ecokritisch lezen

Oana-Elena Ciuraru

Universiteit van Boekarest, Boekarest, Roemenië

Lezing Letterkunde

03 N 08 | 12:30 - 13:00

West-Europa staat in de eerste drie naoorlogse decennia in het teken van groei. Na de Tweede Wereldoorlog beginnen de *Trente Glorieuses* (1945–1975), een periode van ongekende modernisering: van de snelle ontwikkeling van de (nucleaire) energie-industrie, het (her)opbouwen van steden en vervoernetwerken, tot het ontstaan van de consumptiemaatschappij die draaide op olie, plastic en benzine. Recentelijk begint het monolithische verhaal rond deze naoorlogse vooruitgang echter te barsten, mede door de klimaatcrisis. Steeds meer onderzoekers benadrukken de tol die de natuur en (bepaalde) mensen moesten betalen voor de naoorlogse modernisering van West-Europa. België behoort tot de landen die toen de meest spectaculaire modernisering hebben doorgemaakt, maar de ecologische schaduwzijde daarvan blijft nog onderbelicht.

Dit letterkundige onderzoek vertrekt vanuit de volgende vragen: 'Hoe positioneert de naoorlogse 'Belgische literatuur' zich tegenover deze radicale verandering van het dagelijkse leven?', 'Zijn de Nederlandstalige auteurs uit België positief over de nieuwe steden, de vele auto's en de fabrieken?' en '(Hoe) verschilt dat van de positie van Franstalige auteurs uit België?'

'Belgische literatuur' wordt in dit geval breed opgevat.

Het geanalyseerde corpus is tweetalig en bestaat uit Nederlandstalige en Franstalige teksten, gepubliceerd grosso modo tussen 1945 en 1975, die allemaal impliciet of expliciet gaan over de exploitatie en het gebruik van natuurlijke grondstoffen (olie, uranium, steenkool enzovoort).

Omdat de naoorlogse modernisering van België gepaard ging met de exploitatie van natuurlijke grondstoffen uit Congo, zet ik Belgische extractivistische literatuur – in het Nederlands en in het Frans – ook in dialoog met Franstalige teksten uit Congo met hetzelfde thema. Mijn meertalige benadering van literatuur draagt aldus bij aan de debatten over de positie van de Nederlandstalige literatuur binnen de meertalige context van de 'Belgische literatuur'. Daarnaast betoog ik dat een meertalige aanpak van literatuur productief is voor een genuanceerder begrip van de naoorlogse modernisering van de natiestaat België.

Een moderne herschrijving van de tragiek van Medea en Jason in Hugo Claus' libretto *Borgerocco of De dood in Borgerhout*

Aleksandar Djokanovic

Universiteit van Belgrado, Belgrado, Servië

Lezing Letterkunde

03 N 07 | 13:00 - 13:30

Deze bijdrage onderzoekt hoe Hugo Claus de Medea-mythe herwerkt in zijn operalibretto *Borgerocco of De dood in Borgerhout* (1998). Claus verplaatst de handeling naar een arbeiders- en migrantenomgeving in de Antwerpse wijk Borgerhout, die vanwege de grote instroom van nieuwkomers uit Marokko ook wel 'Borgerocco' wordt genoemd. Hij creëert eigentijdse personages die hun prototypen vinden in de klassieke mythologie: de inheemse Jan Decoster fungeert als pendant van Jason, terwijl Fadoea, van Marokkaanse komaf, correspondeert met de vreemdelinge Medea.

In het stuk staat de tegenstelling tussen twee culturen – de Belgische en de Marokkaanse – centraal. Daarmee zijn thema's als de situatie van illegale migranten en de (on)acceptatie van vreemdelingen in België onlosmakelijk verbonden. Dit sluit aan bij het originele verhaal, waarin Medea in de ogen van de Grieken een barbaarse vrouw uit het Oosten is, en als zodanig symbool staat voor het Andere tegenover het Eigene. Net als de mythische Jason wil Claus' Jan Decoster sociaal opklimmen door een huwelijk aan te gaan met een meisje uit de bovenklasse.

Het doel van deze bijdrage is te onderzoeken in welke verhouding Claus' versie staat tot *Medea* van Euripides. De intertekstuele relaties tussen beide teksten worden daarbij geanalyseerd aan de hand van de theorie van Gérard Genette. De semantische herwerking van de oorspronkelijke bron, in relatie tot het contrast tussen westerse en oosterse cultuur – het Eigene en de Ander – wordt theoretisch onderbouwd met inzichten van Edward Said, Homi Bhabha en Emmanuel Levinas.

Literaire meertaligheid in Lale Güls *Ik ga leven* (2021)

Saskia Vandenbussche

Universität Paderborn, Paderborn, Duitsland

Lezing Letterkunde

03 N 07 | 13:30 - 14:00

In *Ik ga leven* beschrijft de Nederlands-Turkse auteur Lale Gül (1997) hoe hoofdpersoonage en verteller B sra zich ontworstelt aan de strenge islamitische regels die binnen haar Turkse gemeenschap in Amsterdam gelden. De roman is doorspekt met Turkse religieuze en culturele referenties, evenals Arabische woorden uit de Koran, die via intratekstuele verklaringen en voetnoten uitvoerig worden uitgelegd en becommentarieerd. De meertaligheid, of het 'heterolingu isme' (Grutman 1997/2019), in *Ik ga leven* is dan ook voornamelijk 'manifest' (Radaelli 2014: 164), aangezien de anderstalige elementen 'onmiddellijk waarneembaar' zijn (p. 165) en opvallend als 'vreemd' of 'anders' worden ge nsceeneerd (Suchet 2014: 19).

Wat is het verband tussen deze specifieke discursieve enscenering van de heterotalen Turks en Arabisch, de thematische representatie van de islam in de roman, en G ls publieke discours over deze religie? G ls debuteert bij verschijnen in 2021 gepresenteerd als een 'autobiografische roman' en gepromoot als 'een ongekend eerlijk relaas' dat een inkijk biedt in de gesloten samenleving van sommige Turkse Nederlanders. Voor een autobiografische lezing van de roman zijn ook in andere elementen van de paratekst aanwijzingen te vinden.

De hypothese luidt dat het manifeste heterolingu isme in *Ik ga leven* authenticiteit suggereert doordat de anderstalige elementen verwijzen naar culturele en religieuze concepten die ook in de empirische, verifieerbare werkelijkheid bestaan – en dus niet louter het product zijn van de auctoriale verbeelding. Op die manier functioneren de heterolinguale elementen als 'echtheidssignalen' (Missinne 2013: 130) die bijdragen aan de premisse van 'waargebeurdheid' die autobiografieën via het autobiografische pact (Lejeune 1975/1996) vooropstellen. Door via heterolinguale elementen in de roman naar de buiten-tekstuele werkelijkheid te verwijzen, geeft Gül universaliteitswaarde mee aan haar persoonlijke verhaal, dat zo het anekdotische en individuele overstijgt.

Meertaligheid en collectieve identiteit in Maxime Garcia Diaz' *Het is warm in de hivemind*

Helena Van Praet

UCLouvain, Louvain-la-Neuve, België

Lezing Letterkunde

01 D 001 | 14:00 - 14:30

Maxime Garcia Diaz' debuutbundel *Het is warm in de hivemind* (2021) reflecteert op hoe vrouwelijke identiteit gemedieerd en genegotieerd wordt in onze digitale 21ste eeuw. Die collectieve, relationele identiteit vormt zo een *hivemind* van jonge vrouwen die in hetzelfde toxische (internet)web verstrikt zijn geraakt. Deze bijdrage staat nader stil bij hoe meertaligheid wordt ingezet om deze collectieve hivemind weer te geven.

Het gedicht 'Artificielle' vormt de hoofdcasus van dit verkennende onderzoek, waarin de spreker niet alleen een fantasiewereld creëert, maar tegelijk ook zichzelf performatief opvoert voor de lezer. In deze fantasiewereld gaat het vrouwelijke subject historische en intermediale relaties aan met andere vrouwen, zoals Marie Antoinette, Lindsay Lohan en de

Red Queen uit *Alice in Wonderland*. De hypothese is dat het gebruik van Nederlandse, Engelse en Franse stemmen deze relationele verbondenheid binnen het subject tastbaar maakt en zo uitnodigt tot bredere identificatie.

Op die manier laat het gebruik van meerdere talen via verschillende stemmen diverse perspectieven toe, maar biedt het ook ruimte voor kritische, zelfs ironische afstand tot dat collectieve bewustzijn. Voor de conceptualisering van deze relationele identiteit wordt een beroep gedaan op inzichten uit de cognitieve literatuurwetenschappen over imaginaire rollenspellen en het relationele zelf (Coelsch-Foisner, Wojciehowski en Gallese). Zodoende stelt deze bijdrage het monologische karakter van de poëzie in vraag door te beargumenteren dat meerstemmigheid in de poëzie ook teruggevoerd kan worden op één, weliswaar collectief, bewustzijn.

Vergelijkend onderzoek tussen Couperus' *Eline Vere* en D'Annunzio's *Il piacere*

Frienne Christine Zevenbergen

zelfstandig onderzoekster, Rome, Italië

Lezing Letterkunde

03 N 07 | 14:00 - 14:30

Frédéric Bastet wees in 1977 al op een zekere affiniteit tussen de Haagse schrijver Louis Couperus en zijn Italiaanse tijdgenoot Gabriele D'Annunzio. In 2001 wijdde Erik L ffler er een klein stilistisch vergelijkend onderzoek aan. Opvallend is dat zowel Couperus als D'Annunzio, na hoofdzakelijk poëzie te hebben gepubliceerd, in 1889 debuteerden met een roman. In *Il piacere* wordt Andrea Sperelli geïntroduceerd, een mannelijk hoofdpersoonage dat opvallende overeenkomsten vertoont met de vrouwelijke Eline Vere. Beide personages hebben – in de woorden van Ton Anbeek – een 'nerveus karakter' en verlangen naar een meeslepend leven, maar worden daarin belemmerd door sociale verplichtingen en hun eigen fantasmagorie n. Zowel Eline Vere als Andrea Sperelli beseft dat ontsnapping aan de maatschappelijke werkelijkheid onmogelijk is, maar tracht deze een andere wending te geven.

Liefde, gebondenheid en vrijheid zijn centrale thema's in beide debuutromans. De focus in deze bijdrage ligt daarom niet alleen op de hoofdpersoonages, maar ook op de personages met wie zij liefdesrelaties onderhouden. De typestudie aangereikt door Mary Kemperink in haar artikel 'Een beeld van een vrouw: Het type van de "femme fragile" als bijdrage tot de beschrijving van het Nederlandse verhalend proza (1890–1910)' vormt het uitgangspunt van dit onderzoek. In het Europese fin de siècle komen vrouwbeelden als de *donna angelicata*, de *femme fragile* en de *femme fatale* veelvuldig voor. Door de vrouwelijke personages van Couperus (Eline Vere) en D'Annunzio (Elena Muti en Maria Ferres) te analyseren, brengen we in kaart hoe zij zich verhouden tot de mannelijke personages, welke vrouwbeelden worden toegepast, en op welke wijze dit gebeurt. Wat daarbij onder meer opvalt, is de complexiteit van Eline Vere, Elena Muti en Maria Ferres, die nooit slechts één 'type' vrouw belichamen.

In gesprek met de Vlaamse overheid

Gesprek: Te gast bij de IVN

03 N 08 | 14:00 - 14:50

De Vlaamse overheid is niet alleen de administratieve en politieke spil van een Nederlandstalige regio, maar ook een actieve speler op het vlak van taalzorg, taalpromotie en taalbeleid. In dit sofagesprek brengen we enkele

overheidsdiensten samen die elk op hun eigen wijze een belangrijke rol spelen voor het Nederlands binnen en buiten Vlaanderen. Het gaat om Team Taaladvies, de Diplomatieke Vertegenwoordiging van Vlaanderen in Frankrijk, het Agentschap Inburgering en Integratie, en het Departement Cultuur, Jeugd en Media. We wisselen van gedachten over mogelijke vormen van interactie tussen de Vlaamse overheid en de internationale neerlandistiek, en over de positie van het Nederlands in de hedendaagse samenleving.

Nederlandstalige literatuur en cultuur in meertalige context

Jolanda Vanderwal Taylor

University of Wisconsin-Madison, Madison, Verenigde Staten

Lezing Over neerlandistiek

05 N 02 | 14:00 - 14:30

Deze lezing vertrekt vanuit de onderwijspraktijk aan universitaire instellingen in niet-Nederlandstalige samenlevingen die, evenals de Nederlandstalige gebieden, divers en meertalig zijn – in dit geval de Verenigde Staten. Migratie, en de maatschappelijke en culturele effecten daarvan, maken ook daar deel uit van de dagelijkse realiteit en vormen het onderwerp van hevige discussies. Voor de neerlandistiek in zulke contexten kan Nederlandstalige literatuur over migratie en aanverwante actuele thema's in onderzoek en onderwijs een waardevolle brug slaan naar de lokale ervaringen.

In deze lezing evalueer ik mijn ervaringen met het onderwijzen van Nederlandstalige teksten in Engelse vertaling aan een diverse en multiculturele studentenpopulatie aan een Amerikaanse universiteit – zowel aan Amerikanen als aan internationale studenten voor wie Engels een tweede of derde taal is. Teksten als *Dit zijn de namen* (2017) en *De dood van Murat Idrissi* (2017) van Tommy Wieringa, over verschillende aspecten van (im)migratie, en *Wat wij zagen* (2021) van Hanna Bervoets, over de psychosociale gevolgen van een andere vorm van diversiteit in communicatie, kunnen door hun thematiek dienen als laagdrempelige introductie tot de Laaglandse literatuur. Tegelijkertijd vraagt zo'n introductie uiteraard om contextualisering en nuance.

Dat deze teksten, door hun betrokkenheid bij actuele controverses en maatschappelijke kwesties, als confronterend worden ervaren, is niet verrassend. Voor de docent betekent dit: bezint eer gij begint. In dit opzicht hoop ik via de discussie te leren van de ervaringen van collega's uit andere landen.

Door migratie als alledaagse realiteit expliciet te betrekken bij het onderwijs, en de diversiteit en meertaligheid van de studentenpopulatie te erkennen als bron van pluraliteit en verrijking van de literaire analyse, kunnen we tegelijk de toegankelijkheid van de neerlandistiek verbreden – ook voor studenten zonder kennis van het Nederlands.

De interculturele Tweede Wereldoorlog. Dola de Jongs *En de akker is de wereld*

Laurens Ham

Universiteit Utrecht, Utrecht, Nederland

Lezing Letterkunde

01 D 001 | 14:30 - 15:00

Weinig Nederlandstalige boeken over de Tweede Wereldoorlog zijn zo 'on-Nederlands' als *En de akker is de wereld* (1947,

'herontdekt' in 2015) van de Nederlands-Amerikaanse schrijfster Dola de Jong. De roman raakt nauwelijks de grotendeels nationaal gekleurde oorlogsthema's aan waarmee Nederlandse lezers vertrouwd zijn – collaboratie, verzet, onderduik, kampen en hongerwinter – maar opent een voor Nederlanders nieuwe, internationale blik op de oorlog. In het boek volgen we het harde leven van de Nederlandse emigranten Aart en Lies in de autonome zone Tanger (Marokko) aan het begin van de Tweede Wereldoorlog. Tijdens hun vlucht naar dit gebied hebben ze zes kinderen meegenomen van diverse nationale achtergronden, waarmee ze een provisorisch gezin vormen.

In deze lezing wil ik twee thema's bespreken: intercultureel contact en zorg, in het licht van de meertalige en multiculturele wereld waarin deze roman zich afspeelt. In het boek gaat het over de moeizame pogingen van het oorspronkelijk Nederlandse stel Aart en Lies om zich te wortelen in de Arabischstalige omgeving waarin ze zich bevinden; zelfs hun eigen huisgezin blijkt een tot mislukken gedoemde interculturele context van kwetsbare individuen. De Nederlandse personages in de roman – naast Aart en Lies ook de arbeideristische Manus en een consul – worden daarnaast in verband gebracht met het thema van zorg/opvang over interculturele grenzen heen. Die zorg blijkt niet eenduidig positief geconnoteerd te zijn, maar draait mede om misbegrip, pragmatisme en opportunisme.

De lezing bespreekt hoe deze roman de Nederlandse herinnering aan de Tweede Wereldoorlog openbreekt. De Jong, die zelf een migratieachtergrond had én na de oorlog een meertalige literaire praktijk opbouwde tussen Nederland en de VS, functioneerde met deze roman als een mediator die een enge West-Europese blik op de oorlog problematiseerde en impliciet de Nederlandse harteloosheid tegenover joodse oorlogsemigranten aankaarte.

Opera in het Middelnederlands? Talige edelkitsch en de verbeelde middeleeuwen

Jan Załęcki

Universiteit van Wrocław, Wrocław, Polen

Lezing Letterkunde

03 N 07 | 14:30 - 15:00

De door Jan Frans Willems uitgegeven tekst van *Het lied van heer Halewijn* (1836, 1848) toont hoe de tekst volgens hem in het Nederlands van vroeger kan hebben geklonken. Frits van Oostrom bestempelde deze talige reconstructie echter als 'edelkitsch'. De dubieuze historische authenticiteit van de tekst vormde echter geen belemmering op weg naar zijn canonieke status, die mede tot stand kwam dankzij de vele bewerkingen en adaptaties ervan.

Een bewerking van het lied tot een opera die relatief veel succes kende, is het symfonische drama *Halewijn* (1933) van Willem Pijper. Het libretto, geschreven door Emmy van Lohorst naar een ontwerp van Martinus Nijhoff, laat de personages zich voornamelijk in modern Nederlands uitdrukken. Toch bevat het libretto taferelen die op de historische tekst zijn gebaseerd – door de componist geïdentificeerd als Middelnederlands. Op initiatief van Eduard Verkade, die als regisseur betrokken was bij een latere productie (1935), werd het volledige libretto vervolgens door Erna Buning-Jürgens omgezet in (pseudo-) Middelnederlands.

In deze lezing staan drie vragen centraal: wat is de betekenis van de veelvormige talige creatie van de operatekst voor het

muziekdramatische werk als geheel, welke visie op de middeleeuwen wordt hierin verbeeld, en hoe verhoudt dit zich tot de oorspronkelijke brontekst? Beide versies van de opera worden geanalyseerd in het kader van adaptatiestudies en het mediëvalisme. De taal van de gearchaïseerde *Halewijn* uit 1935 is losgekoppeld van het alledaagse Nederlands en werkt vervreemdend in het verhaal, dat als een oeroude mythe wordt gepresenteerd. Die ogenschijnlijke coherentie beperkt de verstaanbaarheid, maar versterkt de interne logica van de verhaalwereld en spreekt het publiek daardoor des te sterker aan.

De meertaligheid van het oorspronkelijke libretto veroorzaakt scheuren in het artistieke beeld, die vervolgens worden hersteld door middel van een (eveneens) heterogene talige constructie die het Middelnederlands moet nabootsen.

Interculturele competentie in het onderwijs van NVT op universitair niveau

Mikołaj Buczak

Adam Mickiewicz Universiteit, Poznań, Polen

Lezing Didactiek

03 Z 01 | 14:30 - 15:00

In een multiculturele wereld is het ontwikkelen van interculturele competentie essentieel voor taalleerders. Dit faciliteert effectieve communicatie, bevordert respect voor anderen en stimuleert zelfontwikkeling (Raad van Europa 2022). In het hoger onderwijs is de ontwikkeling van deze competentie een cruciaal leerdoel (Arasaratnam-Smith & Deardorff 2023). Dit geldt in het bijzonder voor studenten en afgestudeerden in de neerlandistiek in Polen, die Nederlands niet alleen op het werk gebruiken, maar ook in hun privéleven (Van der Horst 2019).

Onderzoek naar de integratie van de interculturele component in het onderwijs van Less Commonly Taught Languages (LCTLs), zoals het Nederlands in Centraal-Europa, is beperkt. Dit onderzoek wil daarom bijdragen aan het opvullen van deze lacune door na te gaan op welke manier en in welke mate studenten neerlandistiek in Polen tijdens hun bacheloropleiding hun interculturele competentie ontwikkelen. De deelnemers waren zowel studenten (n=197) als docenten (n=9) Nederlands aan drie Poolse universiteiten die een opleiding in neerlandistiek aanbieden.

Met een gemengde methodologie werden gegevens verzameld (tussen 2021 en 2023) via document- en leergangenanalyse, lesobservaties, de *Cultural Intelligence Scale*, interviews en een vragenlijst over interculturele competentie. De kwantitatieve gegevens zijn geanalyseerd met statistische analyses in IBM SPSS 28, terwijl de kwalitatieve gegevens zijn geanalyseerd met behulp van inhoudsanalyse en thematische analyse in *Atlas.ti* 23.

De bevindingen tonen aan dat de interculturele component matig wordt geïntegreerd in de documentatie van alle drie de universiteiten, en in leergangen die zich vooral richten op feitelijke kennis op nationaal niveau. Zowel docenten als studenten Nederlands staan unaniem positief tegenover de interculturele benadering in het vreemdetalenonderwijs. In de lespraktijk proberen de docenten interculturele reflectie voornamelijk te bevorderen door expliciete vragen te stellen en opmerkingen te geven, wat vaak leidt tot gedachte-uitwisseling en discussies. Desondanks ontwikkelen studenten neerlandistiek in Polen hun interculturele competentie niet evenredig met hun taalvaardigheden.

Een Slowaaks handboek neerlandistiek: de basisuitrusting van een neerlandicus

Benjamin Bossaert

Comenius Universiteit, Bratislava, Slowakije

Lezing Over neerlandistiek

05 N 02 | 14:30 - 15:00

In 2024 werkten Marketa Štefková, Petra Milošovičová en Benjamin Bossaert van de vakgroep Germanistiek, Neerlandistiek en Scandinavistiek aan de Comenius Universiteit van Bratislava aan drie handboeken binnen een KEGA-project (didactische ondersteuningsprojecten van het Slowaakse onderwijsministerie) ter ondersteuning van de vakken inleiding tot de neerlandistiek, intercultureel management en lexicologie en variatielinguïstiek. Deze bijdrage focust op het eerste boek – *Inleiding tot de Neerlandistiek* – bestemd voor studenten met een Slowaakse achtergrond zonder voorkennis, binnen een brede bacheloropleiding die voorbereidt op vertalen en tolken. De uitdaging was hoe men didactisch verantwoord en met een vooruit- en terugblik het vakgebied neerlandistiek kan schetsen, zowel nationaal als internationaal. Het boek stimuleert expliciet de dialoog over de neerlandistiek in (en buiten) Bratislava.

Het hoofdstuk 'De basisuitrusting van een neerlandicus in Slowakije' is gebaseerd op drie pijlers. Ten eerste het institutionele aspect: aangezien neerlandistiek in Bratislava binnen filologie wordt aangeboden met specialisatie vertalen en tolken, weerspiegelt het handboek deze focus. Ten tweede speelt de internationale en nationale inbedding van het vak een rol. Ten derde wordt rekening gehouden met toekomstbestendige beroepsperspectieven. Over de diversiteit en dynamiek van het vakgebied schreven Kiedroń (2014) en Weerman (2002). Enkele websites (*Dutch++*, *Handboek Taalkunde* van de Berlijnse neerlandistiek) en publicaties (Stegeman 2021; Ruigendijk et al. 2021; Křižová et al. 2017) behandelen basisaspecten van de neerlandistiek, doorgaans met een taalkundige focus. Dit handboek beoogt een bredere benadering.

Tot slot wordt de eerste implementatie van het lesmateriaal in het wintersemester van 2024 besproken. De feedback van studenten en docenten over de structuur van het handboek biedt inzicht in de eerste ervaringen met de lespraktijk.

Warren vs. Krijgelmans. Ethische positionering in twee Nederlandse Sadevertalingen

Lander Kesteloot

Universiteit Gent, Gent, België

Lezing Letterkunde

01 D 001 | 15:00 - 15:30

Tijdens de jaren zestig vindt het werk van Markies de Sade opmerkelijk veel weerklank in de Nederlandstalige literatuur. Naast de publicatie van essays en romans die op Sades romanuniversum zinspelen, wordt zijn werk ook naar het Nederlands vertaald. Terwijl Sade in Vlaanderen wordt vertaald door experimentele schrijvers als René Gysen, Freddy De Vree en Claude Krijgelmans, nemen in Nederland traditionelere auteurs als Hans Warren en Gemma Pappot die taak op zich.

In deze bijdrage onderzoek ik hoe de vertaalkeuzes in deze Sadevertalingen moreel gekleurd zijn. De receptie van Sade in de turbulente jaren zestig roept zowel vertaalwetenschappelijke als cultuurhistorische vragen op. Volgens vertaalwetenschapper Theo Hermans (2014: 293) doen vertalingen ertoe als sociale en culturele praktijk, omdat ze onderhandelen over de

waarden die ze overbrengen. Dergelijke onderhandelingen, die ook binnen de ethische narratologie centraal staan (Korthals Altes 2014), bieden inzicht in Sades culturele receptie én in de ethische positie die vertalers innemen.

Centrale vragen daarbij zijn: 'Welke rol speelt de culturele uitwisseling tussen Frankrijk en de Lage Landen bij de vertaling van Sade?', 'Faciliteren de vertalingen eerder een *discordant reading* of een *compliant reading*?' en 'Bepaalt die positionering de receptie van Sades gedachtegoed?'

Mijn analyse richt zich op twee Nederlandstalige vertalingen van Sades *Les Cent Vingt Journées de Sodome*: die van Claude Krijgelmans (1968) en Hans Warren (1969). Warrens ethische stellingname manifesteert zich zowel op paratekstueel als tekstueel niveau. Zo stuurt hij aan op een welwillende lezing door te benadrukken dat hij Sade zo getrouw mogelijk wil weergeven en met hem sympathiseert. Op tekstueel niveau valt op dat Warrens vertaling voorbijgaat aan Sades gebruik van het onpersoonlijk voornaamwoord *on*, wat de afstand tot het verhaalde verkleint. In het geval van Krijgelmans loont het de moeite na te gaan hoe zijn avant-gardistische en ideologiekritische signatuur gestalte krijgt in zijn vertaalwerk.

De poëtica van taal in het werk van Ramsey Nasr

Delia Grosu

Universiteit van Boekarest, Boekarest, Roemenië

Lezing Letterkunde

03 N 07 | 15:00 - 15:30

De poëzie van Ramsey Nasr is een meeslepende verkenning van de transformerende kracht van taal en navigeert door complexe kruispunten van identiteit, cultuur en saamhorigheid. Vanuit zijn dubbele erfenis als Palestijn en Nederlander gebruikt Nasr taal als een dynamisch instrument voor persoonlijke en collectieve expressie, waarbij hij laveert tussen de spanningen van zijn moedertaal Arabisch en de Nederlandse taal waarin hij schrijft.

Nasrs gebruik van taal is niet alleen een communicatiemiddel, maar ook een ruimte voor het heroverwegen van de mogelijkheden van culturele en persoonlijke identiteit. Zijn gedichten balanceren tussen lyrische vloeiendheid en gefragmenteerd discours, en weerspiegelen zo de complexiteit van het leven in diaspora en de breuk van ballingschap. Centraal in Nasrs poëtische innovatie staat zijn vermogen om taal te manipuleren als een creatieve en politieke kracht, waarmee hij noties van macht, erbij horen en de vloeibaarheid van identiteit in een geglobaliseerde wereld ondervraagt.

Het doel van mijn onderzoek is te laten zien hoe Nasrs linguïstische keuzes conventionele grenzen destabiliseren en thema's als ontheemding, hybriditeit (Homi Bhabha) en veerkracht aan de orde stellen. In het gedicht 'mi have een droom', bijvoorbeeld, creëert hij een nieuwe taal: een mix van spreektaal-Nederlandse, Engels, straattaal, Arabisch en Surinaams. Aan de hand van *Postcolonial Geographies* (Alison Blunt, Cheryl McEwan) onderzoek ik hoe Nasr, met zijn stilistische keuzes – variërend van het gebruik van Arabische beelden en klanken tot formele experimenten met vrije verzen en prozapoëzie – een rijk, polyfoon landschap creëert dat nationale en taalkundige grenzen overstijgt. Daarmee treedt Nasr niet alleen op als een dichter van verzet, maar ook als een taalkundige van mogelijkheden, die de grenzen van poëtische taal opzoekt om de complexiteit van zijn eigen zich ontwikkelende identiteit te doorgronden.

De lexicale behoeften van de NVT-leerder

Johan Vanparys

Universiteit de Namur, Namen, België

Lezing Didactiek

03 Z 01 | 15:00 - 15:30

Het staat buiten kijf dat wie een vreemde taal wil beheersen over een degelijke woordenschatkennis moet beschikken. 'Welke woorden heeft de leerder van het Nederlands als vreemde taal nodig?', 'Hoeveel zijn er dat?' en 'Hoe kun je die in niveaus indelen?' zijn daarbij kernvragen.

Eerder onderzoek, waarvan de resultaten tot in het onderwijsveld zijn doorgedrongen (curriculum-, leermiddelen- en toetsontwikkeling), is grotendeels corpusgebaseerd en vertrekt vanuit de begrippen dekking en woordfrequentie. De corpora waarop dit onderzoek steunde, telden echter minder dan één miljoen woorden. Daardoor waren ze representatief voor ongeveer de 2 000 meest frequente woorden – ruim onder de reële leerbehoefte van minstens 10 000 woorden. Bovendien bevatten die corpora weinig tot geen gesproken materiaal en zijn ze inmiddels lexicaal verouderd.

Vandaag de dag zijn er omvangrijkere en actuelere corpora beschikbaar, zowel voor geschreven als gesproken Nederlands, die tientallen miljoenen woorden tellen. Daarmee kunnen ook frequentiezones onder de 2 000 meest voorkomende woorden representatief worden onderzocht – voldoende reden om de dekking en woordfrequenties opnieuw te berekenen.

Een bijkomend gegeven is de intussen brede acceptatie van het Europees Referentiekader (ERK), dat niet vertrekt vanuit taalgebruik, maar vanuit de communicatieve vaardigheden van de leerder. Het ERK onderscheidt zes niveaus van taalbeheersing. In deze bijdrage wordt onderzocht in hoeverre die zes niveaus te koppelen zijn aan woordenschatbeheersing en welke implicaties dat heeft voor het leerdersvocabulaire.

Verschillen van pragmatische markers in variëteiten van het Standaardnederlands

Dóra Tóth

Eötvös Loránd Universiteit, Boedapest, Hongarije

Lezing Taalkunde

03 Z 03 | 15:00 - 15:30

Dit onderzoek biedt een corpusgebaseerde analyse van de veranderingen in het gebruik van vijf Nederlandse pragmatische markers (PM's) – *hoor, kijk, luister, weet je en zeg* – in de afgelopen twintig jaar. Het gebruik van deze PM's wordt vergeleken tussen het broadcast-interviews-register uit het *Corpus Gesproken Nederlands* (CGN, 1998-2004) en een nieuw samengesteld corpus van podcasts uit 2023-2024. De bevindingen tonen opmerkelijke verschuivingen in zowel frequentie als functie binnen de Nederlands-Nederlandse (Nederlandse) en Belgisch-Nederlandse (Belgische) variëteiten van de standaardtaal.

Allereerst is de frequentie van *weet je* in het Nederlandse podcastcorpus bijna verdrievoudigd ten opzichte van het broadcastcorpus in het CGN, waarmee deze marker de meest dominante werd. In het Belgische podcastcorpus is de frequentie van *weet je* gestegen tot een vergelijkbaar niveau als in het Nederlandse broadcastcorpus. *Kijk* toont eveneens een toename in frequentie binnen het Nederlandse podcastcorpus, hoewel het gebruik van de quotatieve functie in beide variëteiten is afgenomen. *Hoor* vertoont in de Nederlandse corpora geen significante veranderingen, terwijl de frequentie in het

Belgische corpus is gehalveerd; bovendien vertoont *hoor* in het Belgische podcastregister een nieuwe backchannelingfunctie die twintig jaar geleden niet aanwezig was. Net als in het Belgische broadcastcorpus komen gevallen van *nee hoor* nog steeds niet voor in het podcastcorpus.

De frequentie van *luister* is toegenomen in het Nederlandse podcastcorpus, met een groeiend gebruik van de quotatieve functie, terwijl deze juist is afgenomen in de Belgische variëteit. Voor *zeg* zijn er in beide variëteiten geen significante frequentieveranderingen, hoewel het gebruik aan het begin van een uiting is afgenomen. Deze resultaten illustreren de veranderende rol van pragmatische markers door de tijd en de verschillen in taalgebruik in Nederland en Vlaanderen. Ze bieden nieuwe inzichten in de pragmatische evolutie van het Standaardnederlands en laten zien hoe mediacontexten informele spreektaal beïnvloeden.

Carrièreperspectieven met het Nederlands in het Middellandse Zeegebied

Giada Brentaro

Mediterranean, Trieste, Italië

Pecha kucha Over neerlandistiek 05 N 02 | 15:00 - 15:10

Uit onderzoek blijkt dat bij meer dan 80% van de afdelingen respondenten geen inzicht hebben in het percentage alumni dat als tolk of vertaler werkzaam is (Pilon 2022: 13). Dit onderzoek presenteert de resultaten van enquêtes die zijn uitgevoerd in het kader van het proefproject Alumninetwerk Mediterranean, dat het Nederlands in het Middellandse Zeegebied promoot.

In deze studie worden de volgende onderzoeksvragen geanalyseerd: 1) 'Zijn alumni tevreden met hun keuze om Nederlands te studeren?', 2) 'Heeft de studie Nederlands bijgedragen aan hun kansen op de arbeidsmarkt?' en 3) 'In welke sectoren werken alumni die Nederlands gebruiken?'

Hoe vergroot je de zichtbaarheid van je netwerk? Casus Comenius op sociale media

Oana Cionca & Alexa Stoicescu

*Universiteit van Boekarest, Boekarest, Roemenië /
Universiteit van Boekarest, Boekarest, Roemenië*

Pecha kucha Over neerlandistiek 05 N 02 | 15:10 - 15:20

Hoe kunnen sociale mediaplatformen bijdragen aan het vergroten van de zichtbaarheid en betrokkenheid bij de Nederlandse taal, literatuur en cultuur in Centraal-Europa? Dit project van ComeniusNED onderzoekt hoe strategisch gebruik van sociale media kan bijdragen aan een actieve online aanwezigheid. Samen met een groep studenten en docenten hebben we ons hiervoor ingezet. Onze methode bestond uit een vierdelige aanpak: analyse van de huidige situatie, opstellen van een communicatieplan, implementatie via platforms zoals Instagram, LinkedIn en Facebook, en evaluatie van de impact. Deze presentatie geeft inzicht in de resultaten van onze missie om de betrokkenheid bij het netwerk ComeniusNED te vergroten.

Prologen en epilogen in Middelnederlandse ridderepiek

Małgorzata Dowłaszewicz

Universiteit van Wrocław, Wrocław, Polen

Pecha kucha Letterkunde 05 N 02 | 15:20 - 15:30

Deze bijdrage onderzoekt hoe Middelnederlandse auteurs een stem krijgen via niet-inhoudelijke elementen in ridderverhalen, zoals prologen en epilogen. Door de vaste motieven daarin te analyseren – zoals het genrebewustzijn van de auteur, verwijzingen naar Franse of Latijnse bronnen, en het belang van waarheidsgetrouwe vertellingen – worden genrespecifieke kenmerken geïdentificeerd die ook de verschillen tussen individuele teksten helpen belichten. Dit onderzoek, dat zich nog in de opstartfase bevindt, vormt de basis voor een vernieuwde taxonomie van Middelnederlandse ridderverhalen. De huidige genrebepalingen (hoofse epiek, historische roman, heldendicht e.d.) blijken namelijk problematisch en weinig uniform.

Nieuwe acties voor de internationale neerlandistiek

Anne Sluijs & Gunther Van Neste

Internationale Vereniging voor Neerlandistiek /Taalunie

Presentatie: Taalunie & IVN 01 D 001 | 16:00 - 17:00

In deze sessie presenteren de Taalunie en de IVN de nieuwe subsidiemogelijkheden die in het najaar beschikbaar komen voor studenten, docenten, netwerken en instellingen in de internationale neerlandistiek.

De Taalunie en de IVN bieden al diverse regelingen en activiteiten om afdelingen en neerlandici in hun onderwijs en onderzoek te stimuleren en te ondersteunen. Via het amendement Van der Molen / Van der Woude maakte de Nederlandse Tweede Kamer structureel één miljoen euro extra vrij ter versterking van de internationale neerlandistiek. Op verzoek van de minister hebben de IVN en de Taalunie gezamenlijk een activiteitenplan uitgewerkt dat aansluit bij de behoeften van het veld. Het plan richt zich op:

- versterking van de menskracht binnen de neerlandistiek;
- behoud en ondersteuning van nieuwe generaties studenten en docenten;
- versterking van de status van de neerlandistiek als wetenschappelijk vakgebied;
- stimulering van internationale samenwerking.

In 2025 worden de budgetten van een aantal bestaande regelingen en activiteiten al opgehoogd om directe impact te realiseren. Daarnaast komt er gerichte financiering voor publicaties, samenwerking tussen neerlandici binnen en buiten het taalgebied, netwerken en vakgroepondersteuning. Parallel daaraan is gewerkt aan structurele uitbreidingen van bestaande subsidieregelingen en aan de ontwikkeling van nieuwe regelingen die in 2026 ingaan. In deze sessie geven we een overzicht van alles wat er op stapel staat.

Inloophmomenten: subsidiemogelijkheden voor de internationale neerlandistiek

Op de ochtenden van woensdag en vrijdag zijn er inloophmomenten waarop je al je vragen kunt stellen aan de Taalunie en de IVN over de huidige en nieuwe subsidiemogelijkheden voor de internationale neerlandistiek. Of je nu een specifieke vraag of kwestie hebt, of gewoon wat meer wilt weten: medewerkers staan je graag te woord.

Wat kan de Nederlandse culturele diplomatie betekenen voor de neerlandistiek?

Pavel Kuzmin & Alexandra Papanina

Nederlandse Ambassade, Moskou, Rusland / Nederlandse Ambassade, Moskou, Rusland

Gesprek: Te gast bij de IVN 05 N 05 | 10:30 - 11:00

In tijden van slechte bilaterale betrekkingen is het een uitdaging om contact te blijven houden met de samenleving van het andere land. Het is van belang om de mensen die Nederland een warm hart toedragen, de hand te blijven reiken. Daarbij gaat het onder andere om alumni die positieve herinneringen koesteren aan hun studietijd in Nederland, Russische medewerkers van Nederlandse bedrijven, of bijvoorbeeld kunsthistorici die zich specialiseren in klassieke Nederlandse schilderkunst. Uiteraard vormen Russische neerlandici in dit opzicht een belangrijke doelgroep.

Voor de steun aan de neerlandistiek in Rusland zetten we verschillende instrumenten in. Enkele voorbeelden zijn literaire avonden op de residentie met Nederlandse schrijvers en Russische vertalers, deelname aan de jaarlijkse European Day of Languages, en het afnemen van het CNaVT-examen op de ambassade.

Culturele diplomatie is een van de weinige beleidsterreinen waarop we nog actief kunnen zijn in Rusland, en binnen dat kader is de rol van de neerlandistiek niet te overschatten. We hopen dat onze aanpak ook in andere landen inzetbaar is.

Het imago van steden in Belgische kranten tussen imagologie en vertaling

Matilde Soliani

Universiteit van Napels L'Orientale, Napels, Italië & KU Leuven, Leuven, België

Lezing Taalkunde 05 N 06 | 10:30 - 11:00

In een wereld die steeds meer globaliseert, blijft de lokale verankering van ons leven cruciaal (Cronin 2008). Steden bevinden zich op de grens tussen het lokale en het globale. In post-nationale benaderingen binnen disciplines zoals geografie, antropologie, taal- en vertaalwetenschap worden steden dan ook niet alleen geanalyseerd als geografische locaties, maar als complexe, dynamische entiteiten. Ze vormen symbolen van netwerken en interacties die ook de aandacht van de media trekken, in het bijzonder van de nieuwsmedia. Nieuws over steden heeft impact op verschillende bevolkingsgroepen: stadsbewoners, nationale besluitvormers en het algemene publiek (Avraham 2000).

Het imago van Belgische steden in het Belgische meertalige medialandschap is tot op heden nauwelijks onderzocht. Mijn doctoraatsonderzoek wil deze kenniskloof helpen verkleinen aan de hand van een veeltalig multimediaal corpus dat de beeldvorming over enkele Belgische steden in kaart brengt. Het project vertrekt vanuit een interdisciplinair theoretisch kader waarin imagologie en vertaalwetenschap samenkomen. Methodologisch richt het zich in hoofdzaak op tekstuele en (kritisch) discursieve analyse. Het imagologische denkkader

maakt een intra- en intergemeenschappelijke vergelijking mogelijk door een onderscheid te maken tussen een spectant (kijker) en een *spected community*, de gemeenschap die geobserveerd wordt (Leerssen 2016).

De eerste onderzoeksfase bestaat uit een exploratieve studie van een tweetalig corpus van nieuwsartikelen over Brussel, Antwerpen en Luik, verschenen tussen 1993 en 2023 in zes Belgische kwaliteitskranten (Nederlandstalig en Franstalig). Het corpus wordt zowel kwantitatief als kwalitatief geanalyseerd om na te gaan welke thematische frames aan de verschillende steden worden gekoppeld. De resultaten van deze pilootfase worden gepresenteerd als toepassing van het theoretische kader, aan de hand van casestudy's over het imago van Brussel en Antwerpen. Daarbij komen begrippen aan bod zoals meertaligheid, (super)diversiteit en vertaling (als beleid en/of praktijk). Tot slot worden ook de doelstellingen van het multimediale vervolgonderzoek gepresenteerd.

Regioplatformen in gesprek

Gesprek: Te gast bij de IVN 05 N 05 | 11:00 - 11:50

Voormalig IVN-voorzitter Henriëtte Louwerse gaat in gesprek met vertegenwoordigers van verschillende regioplatformen waarin docenten verenigd zijn: met Ana Maria van Valen van NINA (Netwerk Internationale Neerlandistiek in Azië), Suze Anja Verkade van MediterraNed, en Christine Sas van ALCS (Association for Low Countries Studies).

Ze bespreken het belang van regionale netwerken, de positieve aspecten van een platform, maar ook de uitdagingen waar ze tegenaan lopen. Wat kan een nieuw platform zoals NINA leren van lang bestaande platformen zoals MediterraNed en ALCS? En kunnen regioplatformen ook onderling nauwer gaan samenwerken?

Toch niet weer over dat partikelwoordenboek, hè?

Ton Van Der Wouden

Meertens Instituut, Amsterdam, Nederland

Lezing Taalkunde 05 N 06 | 11:00 - 11:30

De Nederlandse partikels – die 'typical Dutch noises with no particular meaning' (Foolen 1986) – vormen een bekend en erkend probleem voor iedereen die het Nederlands leert als tweede of vreemde taal. Niet verwonderlijk dus dat dit thema regelmatig aan de orde komt op IVN-colloquia. Een oplossing voor dit probleem is er echter nog niet, ondanks goedbedoelde methodes als *De finesses van het Nederlands* (Van de Poel et al. 1996) en *Dan nou maar eens even: Hoe gebruik je modale partikels in het Nederlands* (Pronk 2022). In de praktijk blijken deze hoogstens geschikt voor een deel van het taalgebied, omdat ze onvoldoende oog hebben voor de variatie in partikelgebruik (Foolen 1996; Van der Wouden 2021, 2022).

De roep om een lexicografisch standaardwerk over Nederlandse partikels is dan ook niet nieuw (Van der Wouden 2002), maar bleef tot nu toe onbeantwoord. Binnenkort komt

daar echter verandering in: in september 2025 verschijnt een partikelwoordenboek – voorlopig digitaal – op de website van het Meertens Instituut.

In onze lezing gaan we in op de achtergronden en de gehanteerde methode, en geven we een sneakpreview.

De uitspraak van Nederlandse en Vlaamse namen in de Kroatische media

Lorena Andonov

Universiteit van Zagreb, Zagreb, Kroatië

Lezing Taalkunde

05 N 06 | 11:30 - 12:00

Dit artikel is gedeeltelijk gebaseerd op de masterscriptie van Andonov (2018), *Het aanpassen van Nederlandse en Vlaamse namen in de Kroatische taal*. In die studie worden fonologische en orthografische regels voorgesteld om Kroatische moedertaalsprekers – met weinig of geen kennis van het Nederlands – een efficiënte uitspraakgids te bieden. De regels fungeren als een tussensysteem: enerzijds proberen ze de originele uitspraak van Nederlandse en Vlaamse namen te handhaven, anderzijds passen ze Nederlandse klanken aan het Kroatische fonologische systeem aan, zodat de uitspraak wordt vereenvoudigd voor klanken die in het Kroatisch niet voorkomen.

Tijdens het onderzoek zijn diverse uitspraakvoorbeelden uit Kroatische media verzameld. Deze voorbeelden worden in detail geanalyseerd met het oog op factoren die individuele realisaties kunnen beïnvloeden. De analyse wordt ondersteund door psycholinguïstische literatuur over cross-linguïstische interferentie; hierbij wordt met name invloed uit het Engels en Duits verondersteld, omdat Kroatische moedertaalsprekers vaker met die talen in contact komen. Begrippen als meertaligheid en leenwoordadaptatie op fonetisch en fonologisch niveau komen eveneens aan bod.

Het uiteindelijke doel is te achterhalen welke psycholinguïstische, orthografische en cross-linguïstische invloeden de onderzochte uitspraakvoorbeelden vorm hebben gegeven, en welke conclusies daaruit getrokken kunnen worden over de onderliggende linguïstische mechanismen. De resultaten kunnen bovendien praktisch worden ingezet bij het onderwijs Nederlands als tweede taal aan Kroatische moedertaalsprekers.

Standaardtaal vs. variatie in de Algemene Nederlandse Spraakkunst (ANS)

Frank Landsbergen

Instituut voor de Nederlandse Taal, Leiden, Nederland

Pecha kucha

Taalkunde

05 N 06 | 12:00 - 12:10

De Algemene Nederlandse Spraakkunst (ANS) beschrijft de Nederlandse standaardtaal. Binnen die standaardtaal bestaat de nodige variatie, zoals die tussen het Nederlands in Nederland, België en Suriname. Maar hoe bepaal je of een uiting tot de Nederlandse dan wel de Belgische (of Surinaamse) standaardtaal behoort? In deze lezing bespreken we hoe de ANS hiermee omgaat, welke methoden we daarbij gebruiken en welke uitdagingen we daarbij tegenkomen.

Thuis taalonderwijs in Nederland

Karen Wallrich

Universität Duisburg-Essen, Essen, Duitsland

Pecha kucha

Taalkunde

05 N 06 | 12:10 - 12:20

Mijn promotieproject, dat nog in een opstartfase is, richt zich op (receptieve) meertaligheid en thuis taalonderwijs, en de potentiële synergieën daartussen. Mijn reeds verricht masteronderzoek heeft aangetoond dat er in Nederland en Duitsland (Noordrijn-Westfalen) grote verschillen bestaan in de aanpak van thuis taalonderwijs. In mijn presentatie leg ik uit hoe ik mijn onderzoek methodisch en empirisch kan uitbreiden en mijn onderzoeksonderwerp kan afbakenen, bijvoorbeeld door groepsinterviews met experts en interviews met betrokkenen. Door deze kwalitatieve aanpak wil ik de status en effecten van thuis taalonderwijs en meertaligheid duidelijker in kaart brengen en een relevante bijdrage leveren aan het ontwikkelen van best practices.

Invloed van het Engels op de uitspraakverwerving van Chinese studenten NT2

Xiaoou Lei

Beijing Foreign Studies University, Beijing, China

Pecha kucha

Taalkunde

05 N 06 | 12:20 - 12:30

Deze lezing gaat over negatieve transfer van Engels (T2) naar Nederlands (T3) bij de uitspraak van Chinese studenten. Gebaseerd op recent onderzoek naar derdetaalverwerving (Hammerberg 2022) worden een aantal assumpties gevalideerd, waaronder de veronderstelling dat een langere leertijd en een Nederlandstalige omgeving leiden tot minder negatieve transfer – en omgekeerd. Er is gebruikgemaakt van kwantitatief onderzoek, waarbij leesopnamen van drie groepen studenten Nederlands die Nederlandse en Engelse teksten lezen, zijn geanalyseerd. Het aantal foutieve uitspraken van de proefpersonen is in relatie gebracht tot factoren zoals studieduur en mate van blootstelling aan een Nederlandse taalomgeving (zie bijlage), om te toetsen of de assumpties kloppen.

De meertaligheid van het gebed in een Middelnederlands devotieel handschrift

Marcin Polkowski

Johannes Paulus II Katholieke Universiteit Lublin, Lublin, Polen

Lezing Letterkunde

05 N 06 | 12:30 - 13:00

De devotieele tekst *Maria Mantel* is een vrij onbekend en weinig bestudeerd voorbeeld van een niet-liturgisch gebed, bedoeld voor individuele of collectieve meditatie – een genre waarin de Middelnederlands religieuze literatuur bijzonder rijk is. Teksten onder deze naam behoren tot een traditie van vrome oefeningen, vaak gebeden door vrouwen, die het leven van Jezus en Maria als onderwerp hebben. De notie van de mantel verbindt deze vrome oefening met het concept van het gewaad van Maria, waarmee zij de kerk en de gelovigen op moederlijke wijze tegen alle mogelijke gevaren zou beschermen.

Dit gebed, overgeleverd in handschriften, incunabelen en oude drukken, is een blijvende getuigenis van hoe de volkstaal een onmisbaar onderdeel was van de laatmiddeleeuwse

vroomheid in de Lage Landen. In de volkstaal werd niet alleen gebeden; er werd bovenal een verhaal verteld – een parafrase van de *Vulgaat*, verrijkt met concrete details en zelfs scènes en dialogen, die de verbeelding van de lezende en biddende persoon stimuleerden om zich in de opgeroepen situaties te verdiepen. Dit verhaal werd verteld vanuit het perspectief van Maria, waardoor de gebruiker (of gebruikster) werd uitgenodigd tot een empathisch contact met de moeder van Jezus.

In deze bijdrage wil ik, aan de hand van een Brussels handschrift van dit gebed (Koninklijke Bibliotheek, hs. II 3490), de 'meertaligheid' van het *Maria Mantel*-gebed toelichten. Samen met de toehoorders wil ik op zoek gaan naar de talige diversiteit van deze tekst in vergelijking met andere varianten ervan (met name Noord-Nederlandse). Ook wil ik de verschillende 'talen van het gebed' reliëf geven door deze tekst te interpreteren als een meerstemmige, dialogische en op persoonlijke transformatie gerichte communicatieve oefening, die – ondanks de ogenschijnlijk eenvoudige vorm – een complex systeem van religieuze betekenissen, symboliek en toespelingen bood aan de laatmiddeleeuwse gelovigen.

Maak kennis met de Onderwijs- en Wetenschapsattachés (OWA's)

Gesprek: Te gast bij de IVN 05 N 05 | 13:00 - 13:30

Internationale samenwerking is belangrijk voor de kwaliteit van onderwijs en wetenschap. Om die samenwerking strategisch vorm te geven, ontwikkelde het Nederlandse ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) de Internationale Kennis- en Talentstrategie. Onderdeel daarvan is de opbouw van een netwerk van Onderwijs- en Wetenschapsattachés (OWA's). In deze sessie kom je meer te weten over de activiteiten van deze OWA's.

Er zijn acht OWA's werkzaam op ambassades in het buitenland – zowel binnen als buiten Europa. Zij maken deel uit van de directie Internationaal Beleid van OCW. Het netwerk richt zich op overheden (zowel regionaal als nationaal), onderwijs- en kennisinstellingen, en koepelorganisaties in het middelbaar beroepsonderwijs, hoger onderwijs en de wetenschap.

Franse *airs de cour* in 17de-eeuwse liedboeken uit de Zuidelijke Nederlanden

Tine De Koninck

Universiteit Antwerpen, Antwerpen, België

Lezing Letterkunde 05 N 04 | 14:00 - 14:30

Ten tijde van de Contrareformatie schreven katholieke auteurs in de Zuidelijke Nederlanden duizenden religieuze liederen, verspreid in kleine, goedkope liedboekjes, volgens het principe van contrafactuur als propagandamiddel en voor catechetische doeleinden. Ze kozen vaak voor profane melodieën om de meezingbaarheid te verhogen en omdat deze zeer populair waren bij de jeugd, die de liederen in het dagelijks leven zong. Uiteraard zochten de auteurs hun inspiratie in de Nederlandse profane liederenschat, maar daarnaast bevat bijna elk geestelijk liedboek ook verwijzingen naar Franse liederen, waaronder een groot aantal *airs de cour*: profane liefdes-, drink- en dansliederen met vaak erotische teksten, geschreven aan het zeventiende-eeuwse Franse hof.

Waarom kozen ze voor dit soort profane liederen? Hoe gingen

ze aan de slag met het tekstuele materiaal? Is er sprake van de renaissancistische principes van *translatio*, *imitatio* en *aemulatio*?

In deze lezing wil ik de paradox verklaren tussen de frivoliteit van deze Franse modetrend en de houding van de katholieke kerk, die de Franse levensstijl moreel veroordeelde, maar tegelijkertijd op grote schaal de profane liederen gebruikte als basis voor hun geestelijke liederen.

Meertaligheid in verhalen van jongeren

Aafje De Roest

Universiteit van Amsterdam, Amsterdam, Nederland

Lezing Letterkunde 05 N 06 | 14:00 - 14:30

De jeugd heeft de toekomst. Een toekomst in een snel veranderende wereld met allerlei grote uitdagingen: de klimaatcrisis, polarisatie, toenemende vergrijzing, digitalisering en AI. Toch gaat het in het publieke debat hierover weinig over jongeren. En als dat wel het geval is, komen zij zelf doorgaans niet aan het woord.

Maar wat nu als we jongeren zelf laten vertellen én daarnaar luisteren, ook in de wetenschap? Dan horen we meerstemmige, interculturele verhalen over hybride identiteit, die in verschillende talen en/of sociolecten verteld worden, en waarin bij uitstek verschillende opvattingen over cultuur, gender, klasse en etniciteit gecombineerd worden.

In mijn lezing laat ik zien hoe deze meertalige stemmen bij uitstek tot uiting komen in de verschillende hiphopperperformances uit mijn promotieonderzoek, en wat dit concreet oplevert. Daarnaast wil ik langs de inzichten uit dit met succes verdedigde onderzoek een pad voor nieuw onderzoek verkennen.

In mijn vervolgonderzoek stel ik de nog onvertelde verhalen van jongeren uit verschillende interculturele steden in Nederland centraal. Wat is hun verhaal, en in welke taal of talen willen zij dat vertellen? En hoe vinden zij het om nu jong te zijn (en om ouder te worden)? Wat weten zij van hun roots, en welke routes hebben zij tot nu toe zelf al afgelegd? En welke rol speelt taal en meertaligheid in hun verhaal? Onderzoek over en met jongeren zelf levert de wetenschap en maatschappij unieke kennis op over hoe zij zichzelf en anderen zien – toen, nu en straks. Kennis die vruchtbaar ingezet kan worden om de samenleving van de toekomst rechtvaardiger vorm te geven.

In mijn bijdrage wil ik verkennen wat de neerlandistiek al biedt én nog nodig heeft om ook dit type onderzoek te kunnen uitvoeren.

Samenwerking in het onderwijs Nederlands in het buitenland - van 2,5 tot 25 jaar

Stichting NOB & de Taalunie

Gesprek: Te gast bij de IVN 03 Z 01 | 14:30 - 15:00

Nederlands leren, de taal en daarmee verbonden culturen bestuderen... Duizenden studenten wereldwijd kiezen daar bewust voor. Buiten deze '18+ groep' is er een ongeveer even grote '18- groep' die wekelijks lessen Nederlands volgt in meer dan tachtig landen: kinderen, tieners en jongeren van 2,5 tot en met 18 jaar.

Natuurlijk zijn er tal van verschillen, zoals de insteek. Voor de eerste groep is het vaak een nieuwe taal; voor de tweede meestal de taal van thuis. Maar vanuit NOB en de Taalunie zien we ook overeenkomsten en kansen voor wederzijdse versterking. Samen met onze netwerken bestrijken we in het buitenland feitelijk de volledige leerlijn van 2,5 tot 25 jaar – van primair onderwijs tot en met universitaire neerlandistiek. Hoe vanzelfsprekend is het dan om onze krachten verder te bundelen?

In het Meerjarenbeleidsplan 2025–2029 van de Taalunie hebben we die intentie vastgelegd. Het Colloquium Neerlandicum biedt een prachtige gelegenheid om elkaar beter te leren kennen. Wij vertellen graag meer over de aard, inhoud en vormgeving van het onderwijs Nederlands in het buitenland voor leerlingen in de '18-groep', en over NOB: de koepelorganisatie die dit onderwijs namens de Nederlandse en Vlaamse overheid ondersteunt.

Daarna is er ruimte om samen te verkennen hoe we op diverse plekken in de wereld door (nauwere) samenwerking meerwaarde kunnen creëren. Hopelijk denkt u met ons mee!

'Weggezet op aparte plankjes'. Nieuwe verbanden in Raoul de Jongs *Boto Banja*

Henriette Louwerse

University of Sheffield, Sheffield, Verenigd Koninkrijk

Lezing Letterkunde

05 N 04 | 14:30 - 15:00

In het Boekenweekessay van 2023, *Boto Banja. Of: het geheime genootschap der dansende schrijvers*, maakt Raoul de Jong zich boos over de manier waarop zijn werk wordt gecategoriseerd: zijn roman *Jaguarman* vindt hij in boekhandels eerder tussen de geschiedenisboeken of boeken over Suriname dan op de plank Nederlandstalige literatuur. Zijn ergernis is begrijpelijk maar niet verbazingwekkend, want fictie, autobiografie, geschiedschrijving, beeld en performance vloeien samen in De Jongs werk, dat inderdaad 'hors catégorie' is.

Boto Banja is De Jongs verslag van zijn persoonlijke ontdekking van een wereldwijd web van dansende auteurs die, elk in hun eigen taal, eenzelfde verhaal vertellen: 'Een wonderlijk, episch, waargebeurd verhaal dat veel groter was dan alleen Nederland en Suriname.'

Boto Banja gaat niet over meertaligheid in de gebruikelijke zin. De Jong reikt verder dan taal en streeft juist naar een bevrijding van de categorieën die taal, cultuur en geschiedenis opleveren. Met *Boto Banja* lanceert hij een luchtige aanval op de 'aparte plankjes' die het denken beheersen en beknellen.

In deze bijdrage ga ik in op het nationalisme dat de verwerking en de discussie van het koloniale verleden nog altijd kadert. Ik lees het werk van Raoul de Jong als een verlangen om voorbij te gaan aan deze gevestigde nationaal-historische structuren. De Jong bevraagt met *Boto Banja* zowel de collectieve als de persoonlijke relatie met dat verleden. Het persoonlijke krijgt prioriteit – niet als atomisering, maar als sleutel tot nieuwe allianties, nieuwe netwerken en nieuwe inzichten die zowel transnationaal als translinguaal zijn.

De studie van het werk van Raoul de Jong maakt deel uit van de AHRC Networking Grant: *Beyond the National Narrative: Translating the Anglo-Dutch colonial legacy in restorative stories, the case of Suriname*.

Literatuur en emotie. Een historisch perspectief op voelen en weten als conflict

Beatrix Van Dam

Carl von Ossietzky Universität, Oldenburg, Duitsland

Lezing Letterkunde

05 N 06 | 14:30 - 15:00

Analyses van eigentijdse literatuur besteden de laatste jaren veel aandacht aan het belang van gevoelens. Er is sprake van een *emotional turn*. Juist in tijden van crisis lijken gevoelens een belangrijke weg te vormen om in contact te treden met de wereld om ons heen. Vaak worden voelen en weten daarbij tegenover elkaar geplaatst: wat we weten over de onheilspellende toekomst contrasteert bijvoorbeeld met onze behoefte aan geborgenheid en verbinding. In mijn lezing staat de vraag centraal hoe we voelen en weten minder scherp tegenover elkaar kunnen zetten, en welke rol literatuur hierbij zou kunnen spelen.

Ik bekijk het conflict tussen voelen en weten vanuit een historisch perspectief en vestig daarbij de aandacht op de prominente *emotional turn* van de achttiende eeuw. Verlicht rationalisme werd geconfronteerd met het besef dat de mens niet alleen een denkend, maar ook een voelend wezen is. Dit had ingrijpende consequenties voor de literatuur: zij moest niet alleen het verstand, maar ook het gevoel op een bijzondere manier aanspreken. Een explosie van nieuwe schrijfstijlen was het gevolg, waaronder het sentimentalisme – een stroming die al snel een slechte naam kreeg.

Aan de hand van de roman *Het land, in brieven* (1788) van E.M. Post laat ik zien dat de sentimentele literatuur meer was dan een overdreven nadruk op gevoel. Dit wordt duidelijk wanneer je de roman in zijn meertalige context plaatst. Post ontvouwt een uitgebreid intertekstueel netwerk met Engelse, Franse en vooral Duitstalige literatuur, met name *empfindsame* teksten die de complexiteit van menselijke gevoelens verkennen. Ik laat zien hoe literatuur in Posts roman niet doorsloeg naar sentimentaliteit, maar juist werd ingezet om verstand en gevoel met elkaar te verbinden. Op basis van dit inzicht ontwikkel ik een nieuw perspectief op eigentijdse literatuur: voelen en weten vormen geen onvereenigbare tegenstelling, maar zijn door hun wisselwerking onlosmakelijk met elkaar verbonden.

Dag vreemde man: een theaterproductie voor en door anderstaligen

Kim Sa Tran

Universiteit van Luik (Uliège), Luik, België

Pecha kucha

Cultuur

01 D 001 | 15:00 - 15:10

In de muzikale theatervoorstelling *Dag vreemde man* komen NT2- en NVT-leerders samen om hun levenservaringen te delen. Tijdens talloze repetities hebben ze muziek, uitspraak en toneel in het Nederlands geoefend om een grensoverschrijdende show voor te bereiden. Na een succesvolle première in 2024 volgden een zestigtal voorstellingen door heel Vlaanderen, Nederland en bij vakgroepen Nederlands in Wallonië, Duitsland en Centraal-Europa. In deze presentatie bekijken we verschillende aspecten van dit project, zoals taalleren met muziek en toneel in een meertalige context, en de receptie van de show door anderstaligen en moedertaalsprekers – in de hoop andere gelijkaardige initiatieven te inspireren.

Taal en geweld in *Jaguarman* van Raoul de Jong

Johanna Bundschuh-Van Duikeren

Freie Universität Berlin, Berlin, Duitsland

Lezing Letterkunde

05 N 04 | 15:00 - 15:30

In mijn bijdrage wil ik me bezighouden met de hegemoniale aspecten van taal in Raoul de Jongs *Jaguarman*. Ik stel voor om in die context een breed begrip van meertaligheid te hanteren, dat behalve taal ook verwante concepten als stem en veelstemmigheid omvat. Hoewel mijn aandacht ook uit zal gaan naar de manier waarop de meertalige situatie in Suriname in de tekst wordt gerepresenteerd, wil ik me vooral focussen op de manier waarop de tekst taal vormgeeft als element van epistemisch geweld (Spivak 1988; Brunner 2020).

De Jongs verhaal over een innerlijke en uiterlijke reis wordt geframed als een zoektocht naar kennis omtrent de *Jaguarman*, een begrip dat – vanwege het verstoren van een ‘*entire framework of signification*’ (Silva 2017) door kolonisatie – als leeg teken functioneert, en dat door de autobiografische verteller opnieuw met betekenis gevuld moet worden. In dit kader haalt De Jong gemarginaliseerde stemmen uit het koloniale verleden van Suriname aan als bronnen van kennis. Zij blijken, ondanks een vertrouwd lexicon, een andere ‘taal’ te spreken die de in Nederland gesocialiseerde, naïef optredende verteller moet leren begrijpen – net zoals hij beweging en dans als taal leert waarnemen. In mijn lezing zal ik onderzoeken hoe de verteller navigeert tussen het toe-eigenen van die talen en het ontwikkelen van een verbindende taal die ruimte biedt aan *silences* en niet-weten.

De poëzie als representatie van de streving naar een thuis

Roxana-Maria Panescu

Universiteit van Boekarest, Boekarest, Roemenië

Lezing Letterkunde

05 N 06 | 15:00 - 15:30

In *Habitus* (2018) van Radna Fabias en *Plooi* (2022) van Babeth Fonchie Fotchind zijn migratie en de inburgering in de Nederlandse samenleving centrale thema's. De figuur van de immigrante en haar voortdurende metamorfose in de zoektocht naar identiteit en naar een eigen plek worden genuanceerd door haar biculturele achtergrond.

De centrale problematiek waarvoor ik mijn lezing opbouw, is het dilemma van het vinden van een thuis in de context van culturele hybriditeit: het intieme, innerlijke conflict van het individu dat blijft hangen tussen zijn culturele identiteiten en ertoe veroordeeld blijkt altijd een buitenlander te blijven. Ik beoog de twee dichtbundels vanuit een transnationaal perspectief te lezen (Bachmann-Medick 2014; Nyman 2017). Door een vergelijkende analyse van de twee teksten laat ik zien hoe het beeld van de immigrante geconstrueerd wordt rond het conflict tussen de meervoudige *habitus* en de zoektocht naar een grijpbaar thuisland (Hadas 2022; Bhabha 1992, 1994; Burke 2009).

Naast de inhoud van de tekst kijk ik ook naar de rol van de visuele elementen die de twee bundels zeer vergelijkbaar maken. In mijn analyse ben ik tot de conclusie gekomen dat de paratekstuele elementen (de covers; de herhalende reeks zwart-witte pagina's) zelf kunnen worden bekeken als een verwijzing naar een rusteloze, onmogelijk te voltooien identitaire metamorfose vanwege de culturele hybriditeit.

Bovendien lijkt dit geïntensifieerd te worden door een ander aanwezig conflict tussen het verleden en het heden: de culturele bagage veronderstelt ook de sporen van de voormalige relatie tussen de kolonisator en de gekoloniseerde. Vervolgens kan er sprake zijn van een subtielere strijd tussen de geïnternaliseerde moedertaal en die van de andere voorouders.

Meertalige communicatie. Nederlands als brugtaal op de ambassade in Polen

Matylda Andala

Palacký Universiteit Olomouc, Olomouc, Tsjechië

Pecha kucha

Cultuur

01 D 001 | 15:10 - 15:20

Dit onderzoek verkent de rol van de Nederlandse taal in de interne communicatie op de Nederlandse ambassade in Polen. Het richt zich op de vraag hoe het Nederlands functioneert als brugtaal binnen een meertalige, multiculturele werkomgeving, en welke uitdagingen daarbij komen kijken. Via interviews met Nederlandstalige en Poolse medewerkers is onderzocht hoe het taalgebruik samenwerking en inclusiviteit beïnvloedt. De analyse toont aan dat het Nederlands zowel functioneel als cultureel verbindend is, maar ook dat taalbarrières en vertaalproblemen voorkomen. Oplossingen zoals meertalige trainingen, richtlijnen en AI-vertalingen verbeteren de communicatie. Concluderend wordt het belang benadrukt van strategieën die taaldiversiteit omarmen en inclusieve communicatie bevorderen.

Taal zonder grenzen. Nederlandse humanitaire communicatie tijdens WO I

Naomi Buijs

Universiteit van Boekarest, Boekarest, Roemenië

Pecha kucha

Cultuur

01 D 001 | 15:20 - 15:30

Vanaf 1914 reisden veel verpleegkundigen met het Rode Kruis naar het buitenland om hulp te bieden tijdens de Eerste Wereldoorlog. Zij schreven brieven naar huis, waarbij hun berichten weinig gecensureerd werden. Deze open communicatie over de oorlog bereidde de weg voor pacifistische bewegingen in het interbellum. Dit onderzoek verkent hoe de Nederlandse verpleegkundige A. Schipper zich internationaal liet horen via verschillende vormen van communicatie, zoals publicaties tijdens de oorlog in het Tijdschrift Ziekenverpleging (1916), haar persoonlijke brieven en memoires, en haar latere bijdragen in het Algemeen Handelsblad (1937). Dit onderzoek draagt bij aan een beter begrip van humanitaire communicatie die het internationale debat over oorlogsvoering beïnvloedde.

Meertalige competenties. Analyses en perspectieven uit de Arubaanse context

Kitty Leuverink & Eric Mijts, Lieve De Wachter, Veronika Wenzel

Hogeschool Utrecht, Utrecht, Nederland / Universiteit van Aruba, Oranjestad, Aruba / KU Leuven, Leuven, België / ZfsL Münster, Münster, Duitsland

Lezing Didactiek

F 4.03 | 10:30 - 11:00

In de Nederlandse media en op sociale media wordt regelmatig het bezwaar geuit dat de talige competenties – lees: de taalvaardigheid Nederlands – van Caribische studenten tekortschieten en een bedreiging vormen voor hun studiesucces. In deze bijdrage willen wij een ander geluid laten horen: niet de nadruk leggen op deficiënties die geredieerd moeten worden, maar uitgaan van het potentieel van de meertalige Caribische student in het hoger onderwijs. Daarmee beogen wij een positieve kadering te ontwikkelen die bouwstenen aanreikt om onderwijs (in het) Nederlands, én in de meertalige Caribische onderwijscontext, vorm te geven.

We brengen inzichten bijeen van academici die zich vanuit verschillende perspectieven hebben gebogen over het hoger onderwijs en de rol en positie van het Nederlands in de zeer meertalige Arubaanse samenleving. Samen presenteren wij analyses van het vraagstuk rond de meertalige competenties van studenten, en de wijze waarop daarmee in het hoger onderwijs kan worden gewerkt – via beeldvorming, coaching en onderwijsactiviteiten die gericht zijn op die meertalige competenties.

Straffe koffie bij Multatuli en Meinkema, of taalspel als maatschappijkritiek

Gert Loosen

Universiteit Debrecen, Debrecen, Hongarije

Lezing Cultuur

F 4.09 | 10:30 - 11:00

Catchphrases als 'culturele woordenschat' worden te weinig ingezet in het NVT-onderwijs. Ze bevinden zich in het overlapingsgebied van taalverwerving, cultuur, literatuur en soms ook taalkunde. In deze bijdrage maken we duidelijk hoeveel gecondenseerde informatie catchphrases kunnen ontsluiten aan cultuurhistorische achtergrond, aan de hand van twee concrete voorbeelden: twee boektitels die vermoedelijk meer met elkaar te maken hebben dan vaak wordt gedacht – *Max Havelaar, of de koffieveilingen van de Nederlandsche Handel-Maatschappij* (Multatuli) en *En dan is er koffie* (Meinkema). In beide gevallen wordt koffie, fetisj van de Hollandse gezelligheid, ingezet als maatschappijkritiek.

Theoretische omkadering

1. Catchphrases algemeen:

- opstellen van een werkdefinitie aan de hand van een vergelijking van bestaande definities
- waarom draagt het leren kennen van catchphrases niet alleen bij aan taalbeheersing, maar ook aan cultuurparticipatie?

2. Specifiek voor deze catchphrases:

- verwantschap tussen postkolonialisme en feminisme
- hetzelfde oer-Hollandse motief (koffie) wordt ironiserend ingezet om de hegemonie en hypocrisie van respectievelijk de kolonisator en het conservatieve patriarchaat te ontmaskeren
- om het voorbeeld van de inzetbaarheid van catchphrases in NT2/NVT-onderwijs concreet te houden, beperk ik mijn analyse tot de titel en het koffiemotief in beide werken

(1) *Multatuli's Max Havelaar (1860) wordt vaak beschouwd als een voorloper van postkoloniale literatuur, hoewel het werk zelf uiteraard niet onder de postkoloniale theorie valt, aangezien die pas in de 20e eeuw werd ontwikkeld. Toch bevat de roman thema's en kritieken die later centraal zouden staan in postkoloniale studies.*

ChatGPT in het taalonderwijs: vriend of vijand?

Lili Hargitai

Eötvös Loránd Universiteit, Boedapest, Hongarije & KU Leuven, Leuven, België

Lezing Didactiek

F 4.03 | 11:00 - 11:30

De beheersing van vreemde talen is essentieel in onze geglobaliseerde wereld, en opkomende technologieën zoals chatbots en AI-tools bieden nieuwe mogelijkheden om taalonderwijs te ondersteunen (Klimova et al. 2023). Onderzoek toont aan dat chatbots de motivatie verhogen om talen te leren (Lee et al. 2011), specifieke taalvaardigheden ondersteunen (Jeon 2021), en de algemene L2-vaardigheid verbeteren (Bibauw et al. 2019; Divekar et al. 2021). In 2022 lanceerde OpenAI de AI-gebaseerde chatbot ChatGPT, die sindsdien met 400 miljoen actieve gebruikers is uitgegroeid tot een van de meest gebruikte AI-tools (Cardillo 2025; Duarte 2025). Ondanks de toenemende interesse blijft het (potentiële) gebruik van ChatGPT in het vreemdetalenonderwijs een onderbelicht onderzoeksgebied (Derakhshan & Ghiasvand 2024). Bovendien is er relatief weinig aandacht voor het perspectief van taalleerkrachten, vooral in Europese contexten.

Om dit hiaat in de literatuur te dichten, onderzoekt deze studie de percepties van Vlaamse en Hongaarse taalleerkrachten over de integratie van ChatGPT in het vreemdetalenonderwijs. In Vlaanderen werd een enquête afgenomen bij leerkrachten uit diverse onderwijscontexten, waaronder volwassenenonderwijs, OKAN en middelbaar onderwijs. De enquête onderzocht bekendheid, competentiegevoel, toepassingen en bezorgdheden rond ChatGPT. Uit de 59 antwoorden blijkt dat de meeste respondenten ChatGPT nuttig vinden voor lesmateriaal en didactische ondersteuning. Slechts drie deelnemers pleiten voor een verbod, terwijl de meesten gecontroleerd gebruik ondersteunen. Belangrijke zorgen betreffen (1) ethische kwesties zoals plagiaat, (2) het gebrek aan richtlijnen en (3) de behoefte aan training. De kwantitatieve analyse toont aan dat schoolrichtlijnen samenhangen met een hoger competentiegevoel en grotere bekendheid met ChatGPT.

Voor het Hongaarse deel van het onderzoek werden semigestructureerde interviews afgenomen met taaldocenten

van de Eötvös Loránd Universiteit. Deze interviews werden geanalyseerd met behulp van thematische analyse, waarbij een technologieacceptatiemodel werd toegepast om de factoren te identificeren die de houding van de docenten ten opzichte van ChatGPT het sterkst beïnvloeden.

Nederlandse koloniale geschiedenis en multidirectional memory

Jihie Moon

Hankuk University of Foreign Studies, Seoul, Zuid-Korea

Lezing Cultuur

F 4.09 | 11:00 - 11:30

In deze presentatie onderzoek ik hoe het hedendaagse Nederlandse historische discours over Nederlands-Indië (het huidige Indonesië) kenmerken vertoont van *multidirectional memory* (Rothberg 2009). Het onderzoek belicht hoe verzwegen verhalen – met name die over de Indonesische Onafhankelijkheidsoorlog (1945–1949), het lijden van Indonesische ‘troostmeisjes’ tijdens de Japanse bezetting, en de *njai*-cultuur – op complexe wijze verweven zijn met herinneringspolitiek. Deze lange tijd verzwegen koloniale geschiedenis is de afgelopen jaren op nieuwe manieren onder de aandacht gekomen, te midden van de wereldwijde ‘terugkeer van koloniale geschiedenis’ en ‘transnationale geheugensolidariteit’.

Het huidige Nederlandse discours over de Indische geschiedenis lijkt steeds vaker ruimte te maken voor deze voorheen verzwegen geschiedenissen, binnen een breder narratief kader. Daarmee ontstaan *counter narratives* tegen het vergeten. Deze ontwikkeling suggereert een mogelijke verschuiving van een monolithisch geheugen, dat zich traditioneel uitsluitend richtte op Nederlandse ervaringen, naar een meer inclusieve en onderling verbonden herinnering waarin ook de diverse culturele en historische ervaringen van de Indische bevolking worden erkend.

Bovendien blijven deze herinneringspatronen niet beperkt tot de Nederlands-Indische context, maar kunnen ze worden geïntegreerd in een netwerk van *multidirectional memory* dat verschillende groepen en culturen wereldwijd verbindt die (post)koloniale geschiedenissen delen. Deze benadering kan uiteindelijk betekenisvolle inzichten bieden aan de internationale gemeenschap. Vanuit dit perspectief krijgen we beter zicht op hoe koloniale geschiedenissen nog steeds doorwerken in hedendaagse discourses en herinneringspraktijken, en hoe ze tegelijk ruimte kunnen scheppen voor meer inclusieve historische narratieven.

Meertalige taaldidactiek bij Nederlands en de moderne vreemde talen

Irma Westheim

Universiteit van Amsterdam, Amsterdam, Nederland

Lezing Didactiek

F 4.03 | 11:30 - 12:00

In Nederland ontbreken exacte cijfers, maar door toememende migratie en globalisering wordt geschat dat een derde tot een kwart van de jongeren opgroeit met een andere thuistaal dan het Nederlands en zo instroomt in het onderwijs. Taaldocenten Nederlands en moderne vreemde talen vragen zich af hoe zij deze talige diversiteit – oftewel de meertalige repertoires van niet-moedertaalsprekers – kunnen erkennen en benutten bij belangrijke onderdelen van het schooltaalleren, zoals cross-linguïstisch bewustzijn en taalontwikkeling.

Internationaal zijn er voorbeelden van meertalige taaldidactische interventies, maar voor het taalonderwijs op havo/vwo-niveau in Nederland lijken deze grotendeels te ontbreken. Deze studie adresseert daarom de volgende onderzoeksvraag: ‘Wat is de huidige positie van meertalige taaldidactiek bij Nederlands en moderne vreemde talen in de onderbouw havo/vwo, ter bevordering van cross-linguïstisch bewustzijn en taalontwikkeling?’

Aan de hand van een vragenlijst is onderzocht:

1. welke kennis docenten Nederlands en moderne vreemde talen hebben van meertalige taaldidactiek,
2. wat hun attitude is ten opzichte van meertalige taaldidactiek, en
3. in hoeverre zij meertalige taaldidactiek implementeren ter bevordering van cross-linguïstisch bewustzijn en taalontwikkeling.

De vragenlijst werd online verspreid onder alle havo/vwo-scholen in Nederland en ingevuld door 41 taaldocenten. De eerste resultaten tonen aan: hoe positiever de attitude van taaldocenten ten opzichte van het gebruik van meertalige repertoires, hoe groter hun bereidheid om meertalige taaldidactische interventies te implementeren. Ook blijkt dat het aantal jaren werkervaring samenhangt met het aantal taaldomeinen waarin meertalige taaldidactiek wordt toegepast, al ligt de nadruk vooral op de verwerving van vocabulaire en grammatica.

Hoewel het aantal respondenten beperkt is, vormt deze studie een eerste landelijke verkenning van meertalige taaldidactiek in de onderbouw havo/vwo ter bevordering van cross-linguïstisch bewustzijn en taalontwikkeling. Daarmee biedt zij waardevolle inzichten in de actuele situatie in Nederland, en handreikingen voor praktijkgericht vervolgonderzoek in meertalige (inter)nationale taalleeromgevingen.

Poëzie in internationale context. Samenwerking tussen Zuid-Afrika en Nederland

Joris Geelen

HAN University of Applied Sciences, Nijmegen, Nederland

Lezing Cultuur

F 4.09 | 11:30 - 12:00

In 2022 is de Cape Peninsula University of Technology (CPUT) in Kaapstad, in samenwerking met de HAN University of Applied Sciences in Nijmegen, een internationaal poëzieproject gestart voor studenten Nederlands en Afrikaans van de lerarenopleidingen van beide onderwijsinstellingen.

Het doel van het project is het opzetten van een duurzame samenwerking, die jaarlijks studenten uit Zuid-Afrika en Nederland met elkaar in contact brengt op het gebied van internationale poëzie en haar functie in het onderwijs. Het project beoogt een jaarlijks terugkerende samenwerking te zijn (via Microsoft Teams, e-mail en WhatsApp), waarin poëzieanalyse en het ontwerpen van lessen over Nederlandstalige en Afrikaanstalige poëzie centraal staan. De studenten werken online samen aan het analyseren van gedichten van Nederlandse, Vlaamse en Zuid-Afrikaanse auteurs, over een breed scala aan onderwerpen zoals globalisering, kolonialisme en postkolonialisme, de gedeelde geschiedenis van de Lage Landen en Zuid-Afrika, en de talen die beide literaire tradities verbinden.

De uitkomsten van hun poëzieanalyses gebruiken de studenten

om gezamenlijk lessen over poëzie te ontwerpen, die direct ingezet kunnen worden in klaslokalen in Zuid-Afrika en Nederland. Alle door de studenten ontworpen lessen worden gepubliceerd op een weblog dat vrij toegankelijk is voor elke digitale bezoeker wereldwijd. Zo kunnen docenten en andere geïnteresseerden overal ter wereld het lesmateriaal inzien en gebruiken in hun eigen klaslokaal. In 2023 zijn de eerste resultaten van het project opgeleverd op het weblog *Poësieprojek/ Poëzieproject CPUT-UCT-HAN* (poesieprojekpoesieprojectcputucthan.blogspot.com).

In februari 2024 is de tweede editie van dit internationale poëzieproject van start gegaan onder leiding van Shamiega Chaudhari (CPUT), Karin Benjamin-Van Lierop (HAN/UCT) en Joris Geelen (HAN).

Talige diversiteit omarmen. Een receptieve meertalige cursus Nederlands

Kimberly Naber & Max Van Amstel

Universiteit Utrecht, Utrecht, Nederland / Universiteit Utrecht, Utrecht, Nederland

Lezing Didactiek

F 4.03 | 12:00 - 12:30

Overall in Europa balanceren universiteiten en hogescholen tussen verengelsing door internationalisering en het behoud van de eigen talen en culturen als onderdeel van hun nationale identiteit. De internationalisering van Nederlandse hogeronderwijsinstellingen brengt in het huidige politieke klimaat ook talige uitdagingen met zich mee (Dijkgraaf 2023; Onderwijsraad 2024). Zo ervaren internationale medewerkers en studenten een taalbarrière bij het participeren in medezeggenschapsorganen (zoals universiteitsraden en commissies) en andere overlegsituaties waarin Nederlands de voertaal is.

Om deze taalleerders van het Nederlands te ondersteunen, is aan de Universiteit Utrecht een receptieve cursus Nederlands als vergadertaal ontwikkeld. Deze op lees- en luistervaardigheden gerichte cursus vergroot het vermogen van internationale studenten en medewerkers om geschreven en gesproken Nederlands binnen de academische vergadercultuur te begrijpen, terwijl zij Engels gebruiken voor taalproductie. Deze benadering sluit aan bij het concept van receptieve meertaligheid, waarbij gesprekspartners elk hun voorkeurstaal gebruiken, mits zij de taal van de ander begrijpen (Backus et al. 2013).

Onze studie onderzoekt de effectiviteit van deze cursus met behulp van Onderwijskundig Ontwerp Onderzoek (McKenney & Reeves 2012), waarbij het curriculumrepresentatiemodel van Van den Akker (2003) centraal staat. Tijdens onze bijdrage presenteren we concrete voorbeelden van opbouw, materialen en werkvormen uit de cursus. Daarnaast presenteren we data die zijn verzameld via video-opnames van de lessen, lesobservaties, audiojournalen van de docent en interviews met betrokkenen. Zo worden de verschillende perspectieven van beleidsmakers, cursusontwikkelaars, docenten en cursisten met elkaar vergeleken.

De resultaten dragen bij aan het beantwoorden van de vraag in hoeverre een receptieve benadering kan worden ingezet om een taal te leren en effectief meertalig te communiceren. Op die manier wordt talige diversiteit omarmd en inclusie bevorderd in het hoger onderwijs.

Wetenschappelijke informatie in het digitale tijdperk: de FID Benelux

Ilona Riek

Universitäts- und Landesbibliothek Münster, Münster, Duitsland

Lezing Cultuur

F 4.09 | 12:00 - 12:30

Welke vorm van informatievoorziening en wat voor ondersteunende diensten hebben onderzoekers nodig in het digitale tijdperk? En hoe kunnen de informatiebehoeften van een vak als bijvoorbeeld de neerlandistiek worden vertaald in passende informatiediensten? De digitalisering heeft het onderzoek in velerlei opzichten permanent veranderd. Zij biedt een breed scala aan nieuwe mogelijkheden, maar stelt onderzoekers en bibliotheken in hun rol als informatieversprekkers voor wetenschap en onderwijs ook voor nieuwe uitdagingen die een intensievere samenwerking en een heroverweging van rollen en taken vereisen.

De vakinformatiediensten (*Fachinformationsdienste*, FID) aan Duitse wetenschappelijke bibliotheken gaan deze uitdaging aan. De door de nationale Duitse wetenschapsfinancier Deutsche Forschungsgemeinschaft gesubsidieerde vakinformatiediensten zijn vanaf 2014 opgericht als antwoord op de digitale transformatie. Zij zijn ontstaan uit het landelijke systeem van bijzondere collecties (*Sondersammelgebiete*), dat was verdeeld over een groot aantal bibliotheken. Momenteel zijn er 40 FID's voor verschillende vakgebieden en regio's. Een van deze FID's is de *Fachinformationsdienst Benelux / Low Countries Studies* (FID Benelux) van de UB Münster: www.fid-benelux.de. De FID Benelux is gericht op de Lage Landen vanuit een multidisciplinair perspectief: geschiedenis, cultuur en samenleving van Nederland, België en Luxemburg, met een bijzondere focus op de Nederlandse taal en letterkunde. Het doel van de FID is om in samenwerking met onderzoekers een pakket aan diensten te ontwikkelen dat nauw aansluit bij de onderzoekspraktijk in de neerlandistiek en andere gerelateerde vakken op het gebied van de Lage Landen-studies.

Hoewel oorspronkelijk opgericht voor onderzoekers in Duitsland, biedt de FID Benelux een aantal diensten aan waar ook de internationale neerlandistiek van kan profiteren. Onderzoek is per slot van rekening internationaal, en internationalisering staat hoog op de agenda van de FID. Om die reden zou ik het concept van de FID Benelux graag willen presenteren en bediscussiëren op het 22ste Colloquium Neerlandicum in Brussel.

Meertaligheid en woordgeslacht in de Nederlandse literatuur

Lesia Chaika & Ivo Boers

Károli Gáspár Universiteit, Boedapest, Hongarije / Károli Gáspár Universiteit, Boedapest, Hongarije & Universiteit van Vigo, Vigo, Spanje

Lezing Taalkunde

F 4.03 | 13:30 - 14:00

Het gebruik van meerdere talen in één taalhandeling heet codeswitching of codewisseling en komt vaak voor in meertalige gemeenschappen en taalcontactsituaties. Codeswitchingonderzoekers zijn geïnteresseerd in de compromissen die tweetaligen sluiten om elementen uit de ene taal in de structuur van een andere taal in te bedden. Zo moeten gecodeswitchte nomina die in de structuur van een taal met grammaticaal geslacht worden ingebed, aan een geslachts-categorie worden toegewezen. Eerdere onderzoeken naar codeswitching richten zich meestal op spontane uitingen in gesproken taal of gebruiken data uit experimentele taken. Codeswitching in geschreven teksten is daarentegen minder bestudeerd; wie dit wel onderzoekt, kijkt vooral naar de functie ervan in de tekst (waarom wordt er geswitcht?) en minder naar de grammatica ervan (hoe wordt er geswitcht?). Deze lezing richt zich op dat hoe: op de structuur van codeswitching, in het bijzonder de congruentie van gecodeswitchte woorden met Nederlandse geslachtsmarkeerders in literaire werken.

In het onderzoek wordt het manuscript (de zogenoemde 'nulte druk') van Multatuli's *Max Havelaar* uit 1859, waarin nog drie geslachtscategorieën werden onderscheiden, bestudeerd en vergeleken met modernere werken van de Curaçaose schrijver Frank Martinus Arion en de Perzisch-Nederlandse schrijver Kader Abdolah. De codeswitching in deze werken wordt geanalyseerd aan de hand van bekende patronen en geslachtsindeclingsstrategieën uit de vakliteratuur (Bellamy & Parafita Couto 2022; Greidanus Romanelli et al. 2021; Poplack et al. 1982).

In *Max Havelaar* wordt een breed scala aan woorden en zinsneden uit het Indonesisch gebruikt, naast Latijnse, Franse, Duitse en Engelse lexicale elementen. De resultaten laten zien dat bij het toewijzen van grammaticaal geslacht drie factoren een rol spelen, afhankelijk van de herkomsttaal: het geslacht in de brontaal, het vertaalequivalent en fonologische aanwijzingen. Bij de andere schrijvers is er sprake van één standaard (default) geslachtscategorie.

Dekolonisatie vanuit (huis)vrouwenperspectieven

Júlia Kemendi

Universiteit Leiden, Leiden, Nederland

Lezing Cultuur

F 4.09 | 13:30 - 14:00

In deze studie zijn 203 afleveringen van het orgaan van de Vereniging voor Huisvrouwen te Batavia/Djakarta geanalyseerd via close reading, vanuit een postkoloniaal perspectief. De maandbladen verschenen in de periode 1931–1941 onder de titel *De Huisvrouw in Indië*, in 1948–1950 als *De Huisvrouw in Indonesië*, en van 1950 tot en met 1957 onder de titel *De Huisvrouw*. De centrale onderzoeksvraag luidt: 'Is er in deze tijdschriften een verschuiving waarneembaar van een koloniaal naar een postkoloniaal discours in de representatie van de Indonesische bevolking?'

De maandbladen van deze vereniging verdienen om drie

redenen nadere bestudering. Ten eerste zijn ze, ondanks hun brede beschikbaarheid, tot op heden nauwelijks onderzocht in literair-historisch onderzoek. Ten tweede werpen ze licht op het alledaagse leven van huisvrouwen in Indië: het zijn duizenden kleine verhalen naast het grote, bekende verhaal van de Indische/Indonesische geschiedenis. Ten derde bleef deze ogenschijnlijk 'eenvoudige' huisvrouwenvereniging voortbestaan in een van de meest turbulente periodes van die geschiedenis – tijdens en vlak na de dekolonisatie.

Uit de close reading blijkt dat er geen sprake is van een lineaire ontwikkeling. Terwijl Indonesische zelfrepresentatie en een kritische, postkoloniale blik op de samenleving al vóór de Tweede Wereldoorlog aanwezig zijn, krijgen na 1948 de Indonesische taal en de opbouw van de onafhankelijke staat expliciet aandacht. Opvallend genoeg getuigen de laatste jaargangen tot 1957 juist weer van een hernieuwde koloniale blik op Indonesië, en van de toenemende afzondering van Nederlandse en Nederlands-Indische huisvrouwen ten opzichte van de Indonesische bevolking.

Dit onderzoek maakt deel uit van mijn lopend promotie-onderzoek als externe promovenda aan het Leiden University Centre for the Arts in Society (LUCAS).

Dieren in de Zinne-poppen van Roemer Visscher en Anna Roemers Visscher

Joanna Skubisz

Universiteit van Wrocław, Wrocław, Polen

Lezing Letterkunde

LIC 5.14 | 13:30 - 14:00

De Universiteitsbibliotheek van Wrocław bezit een rijke collectie emblemataboeken, waaronder de 17e-eeuwse *Zinne-poppen* van Roemer Visscher en Anna Roemers Visscher. In het kader van mijn onderzoek wordt een moderne Poolse editie van dit emblematische werk voorbereid. Het doel is om een van de centrale werken uit de Nederlandstalige emblematiek van de Republiek te presenteren aan een Pools leespubliek, en zo aandacht te vestigen op het gedachtegoed uit die tijd.

Als onderdeel van het onderzoek wordt de eerste volledige vertaling van de emblemata in het Pools voorbereid, vergezeld van analyse en interpretatie van de teksten en gravures, alsmede commentaar op de culturele context. De centrale onderzoeksvraag luidt: 'Hoe kunnen de *Zinne-poppen* op een niet-traditionele, maatschappijkritische manier worden onderzocht?'

Mijn onderzoek tot dusver laat zien dat een deel van de emblemata geïnterpreteerd kan worden met behulp van moderne literaire theorieën, zoals ecokritiek en Animal Studies, in combinatie met culturele studies. In deze bijdrage vestig ik de aandacht op een groep emblemata waarin verschillende diersoorten centraal staan. Twee aspecten komen aan bod: ten eerste bespreek ik enkele vertalingen van geselecteerde diereblemata, en ten tweede probeer ik deze emblemata te interpreteren vanuit het perspectief van Animal Studies.

Naar verwachting zal duidelijk worden wat de emblemata van Roemer Visscher en Anna Roemers Visscher onthullen over de relatie tussen mens en dier in de 17e-eeuwse Nederlandse maatschappij. Hoe dacht men in de Republiek over samenleven met dieren – en met de natuur? Aan de ene kant fungeren dieren in de *Zinne-poppen* als allegorische figuren, aan de andere kant bieden ze ook toegang tot bredere inzichten in

vroegmodern natuurdenken. Tot slot biedt de bijdrage een beknopt overzicht van de voorbereide Poolse editie van de *Zinne-poppen*.

Co-verbale gebaren in vreemdetaalverwerving: het lelijke eendje?

Christina Piot

Universiteit van Luik (Uliège), Luik, België & Universiteit van Lille, Lille, Frankrijk

Lezing Taalkunde

F 4.03 | 14:00 - 14:30

Gebaren zijn lang buiten beschouwing gelaten in de taalkunde en het taalonderwijs. Recenter onderzoek heeft echter aangetoond dat ze een integraal onderdeel vormen van het communicatieproces en dat ze een rol spelen bij spraakproductie en spraakperceptie (Kendon 1994; McNeill 1985). Daarnaast blijkt dat ze zowel over universele als taalspecifieke kenmerken beschikken (Kita & Özyürek 2003; Ūnal et al. 2023). Dit houdt in dat leerders gebaren moeten leren maken in de doeltaal: de gebaren van een spreker kunnen immers verraden of die een T1- of T2-spreker is (Stam 2008). Het is dus belangrijk om rekening te houden met dit communicatieaspect. Het doel van deze studie is om de gebaren van Franstalige leerders van het Nederlands (NT2) te karakteriseren en te vergelijken met de gebaren van Franstaligen en Nederlandstaligen.

Er werd een experiment uitgevoerd waarin 15 Franstaligen, 14 Nederlandstaligen en 12 CLIL-NT2-leerders een aflevering van de animatieserie *Tweety & Sylvester* (Freleng 1957) hebben naverteld. Er wordt zowel naar de spraak als naar de gebaren gekeken. Wat dat laatste betreft, worden het gebarentype (iconisch, deiktisch, metaforisch, pragmatisch of beat) en de semantische componenten (de manier en/of het pad van de bewegingen) gecodeerd. De synchronisatie tussen de talige eenheden en gebaren wordt eveneens bestudeerd.

Voorlopige resultaten tonen aan dat de leerders een eigen gedrag vertonen. Ze hebben de neiging om meer pragmatische gebaren te gebruiken dan de T1-sprekers. Deze gebaren dienen er bijvoorbeeld toe om hun onzekerheid uit te drukken. Ze coderen ook andere semantische componenten dan de T1-sprekers. Ze lijken een eigen gebarensysteem te ontwikkelen, net zoals ze een tussentaal ontwikkelen in de loop van hun T2-verwerving. De huidige resultaten onderstrepen het belang van gebaren in het proces van tweedetaalverwerving en benadrukken de noodzaak om in de T2-didactiek meer aandacht te besteden aan co-verbale gebaren.

Alexander Salonthay de Salontha en zijn Surinaamse avontuur

Reka Bozzay

Universiteit Debrecen, Debrecen, Hongarije

Lezing Cultuur

F 4.09 | 14:00 - 14:30

Sinds de vroegmoderne tijd verbleven Hongaren in Nederlandse gebieden buiten Europa. In mijn lezing presenteer ik de loopbaan van Alexander Salonthay de Salontha en vergelijk ik zijn carrière met die van andere Hongaren in de Nederlandse koloniën.

In de 17de en 18de eeuw traden Hongaren in dienst van de VOC; in de 20ste eeuw arriveerden ze als medewerkers op plantages in Nederlands-Indië. Aan het eind van de 18de eeuw kwam ook

een Hongaar naar Suriname. Hij arriveerde in 1747 als soldaat in Nederland en werd door stadhouder Willem IV benoemd tot luitenant van het tweede bataljon van het eerste regiment van Oranje-Nassau. In 1751 werd hij wegens slecht gedrag naar Suriname gestuurd. Daar wist hij echter zijn lot te keren: hij steeg snel op de sociale ladder. Eerst werd hij toezichthouder op plantages, later kocht hij delen van diezelfde plantages aan. Met een groot vermogen keerde hij terug naar Nederland, vestigde zich in Nijmegen, stichtte een gezin, promoveerde in Harderwijk tot doctor in de rechten en hield zich in brieven en verhandelingen bezig met het optimaliseren van het koloniaal bestuur, de bescherming van de kolonie en de hervestiging van planters.

Zijn levensverhaal vertoont overeenkomsten met dat van andere Hongaren in de Nederlandse koloniën. Net als velen kwam hij onder dwang naar Suriname, zoals bijvoorbeeld András Jelky in dienst van de VOC. Hij werkte op een plantage, net als István Radnay en László Székely in de 20ste eeuw. Toch is zijn levensloop uniek: waar de meeste Hongaren óf in de koloniën bleven óf met een bescheiden vermogen terugkeerden naar Hongarije, keerde Salonthay steenrijk terug naar Nederland, waar hij als hooggewaardeerde burger van Nijmegen leefde.

Zwanenzang van de Hollandse Kaap in twee historische romans van Dan Sleight en Karel Schoeman

Toni Bando

Universiteit van Zagreb, Zagreb, Kroatië

Lezing Letterkunde

LIC 5.14 | 14:00 - 14:30

De historische romans *1795* (2016) en *Verkenning* (1996) van de Zuid-Afrikaanse schrijvers/historici Dan Sleight en Karel Schoeman bevatten een enorme inventaris aan historische personages, gebeurtenissen en geografische aantekeningen. Beide boeken dragen sterk bij aan een kritische herziening van het (Nederlandse) kolonialisme doordat zij de wrede fundamentele ervaar blootleggen: landonteigening, slavernij en de uitroeiing van lokale culturen. De uitgebreide verwijzingen naar logboeken, rapporten, reisjournalen en correspondenties weerspiegelen een obsessieve drang tot kennistoe-eigening en de mobilisatie daarvan voor imperiale doeleinden.

In mijn lezing ga ik in op de overeenkomsten en verschillen in de narratieve representatie – herdenking én herschrijving – van de koloniale geschiedenis in beide romans. Daarnaast besteed ik ruime aandacht aan de representatie van Kaaps-Hollandse identiteit(en) in een multiculturele en meertalige omgeving, met als focussen taal, het Europa/Afrika-onderscheid, geografische naamgeving en koloniaal geweld. Ik betoog verder dat beide romans op semantisch niveau doordrongen zijn van een bewustzijn van verlies – cultureel, geografisch én historisch. Tot slot pleit ik dat deze werken, door hun kritische confrontatie met het (Zuid-Afrikaanse) koloniale verleden, een wezenlijke bijdrage leveren aan een mogelijke postkoloniale 'neerlandofone' literatuurgeschiedenis.

Nederlands ter Plekke

Julia Albert-Balazsi, Virag Bence, Padar Barnabas, Lilla Kása

Károli Gáspár Universiteit, Boedapest, Hongarije / Károli Gáspár Universiteit, Boedapest, Hongarije / Károli Gáspár Universiteit, Boedapest, Hongarije / Károli Gáspár Universiteit, Boedapest, Hongarije

Lezing Taalkunde

F 4.03 | 14:30 - 15:00

Geïnspireerd door het project *Vertrokken Nederlands* hebben wij samen met drie gemotiveerde MA-studenten de onderzoeksgroep *Nederlands ter Plekke* opgericht. Ons doel is om de taalgewoonten, culturele praktijken en het sociale media-gebruik van in Hongarije woonachtige Nederlanders en Vlamingen in kaart te brengen.

Onderzoeksopzet:

Dit onderzoek richt zich op Nederlandstaligen die zich tussen 2000 en 2023 in Hongarije hebben gevestigd. De focus ligt op recentere migranten, waardoor de langetermijneffecten van taalverlies minder centraal staan. In plaats daarvan onderzoeken we hoe taalkeuzes worden beïnvloed door migratiemotieven, sociale netwerken en digitale mogelijkheden om het Nederlands te behouden.

Onderzoeksvragen:

1. In hoeverre komen de bevindingen van *Vertrokken Nederlands* en *Nederlands ter Plekke* overeen wat betreft taalgebruik, meertaligheid, culturele gewoonten en sociale media-gebruik?
2. Hoe beïnvloeden emigratiemotieven de taalkeuzes en culturele praktijken van Nederlandstalige migranten, met bijzondere aandacht voor pensioenmigratie?

Methodologie:

- Kwantitatieve fase: via een online vragenlijst werd informatie verzameld over taalgebruik in sociale contexten, taaloverdracht en culturele integratie. Er werden 119 reacties verzameld, waarvan 68 deelnemers bereid waren tot een vervolginterview.
- Kwalitatieve fase: semigestructureerde diepte-interviews (EASO 2015; Gustafson & Cardozo 2022).
- De interviewdata worden geanalyseerd met behulp van thematische analyse; de enquêtedata met descriptieve statistiek en correlatieonderzoek.
- Selectiebias: respondenten zijn geworven via Nederlandstalige netwerken in Hongarije, wat mogelijk leidt tot een oververtegenwoordiging van taalbewuste deelnemers.

We verwachten dat Nederlandstaligen in Hongarije hun taal actiever behouden dan in andere emigratiecontexten, onder andere door de geografische nabijheid van Nederland en Vlaanderen, frequente reizen en de beschikbaarheid van sociale en digitale media. Bovendien maakt dit onderzoek zichtbaar hoe emigratiemotieven kunnen leiden tot specifieke taalbehoeften en culturele praktijken.

Deze studie sluit aan bij bestaand onderzoek naar emigratie en sociale integratie (Fishman 1991; Extra & Verhoeven 1993; Pauwels 2016), maar legt nadrukkelijk de focus op de impact van emigratieredenen onder Nederlandstaligen in Hongarije.

De Lage Landen in het hartje van de Kroatische stad Rijeka

Željana Pancirov Cornelisse

Zagreb, Kroatië

Pecha kucha

Cultuur

F 4.09 | 14:30 - 14:40

Hoe gebeurde het dat Rijeka en de Lage Landen cultuurhistorische banden met elkaar ontwikkelden?

Rijeka werd in 1719 tot vrije havenstad verklaard, wat leidde tot een bloei van de zeehandel met andere landen. Het maritieme, industriële en multiculturele karakter van de stad trok veel mensen uit de Lage Landen aan. Dit resulteerde onder andere in de oprichting en het bestuur van een grote suikerraffinaderij in Rijeka, die een belangrijke rol speelde in de geschiedenis van de stad (De Compagnie van Triëst en Fiume).

Rijeka staat centraal in dit onderzoek, omdat er plannen zijn om een lectoraat Nederlandse taal en cultuur op te richten aan de Universiteit van Rijeka. Dit onderzoek, dat zich nog in de opstartfase bevindt, beoogt de stad te presenteren en mogelijkheden te openen voor toekomstige samenwerking tussen Rijeka en het Nederlandse taalgebied.

Leidse liedboekjes. De stad als multiculturele samenleving

Olga Van Marion

Universiteit Leiden, Leiden, Nederland

Lezing Letterkunde

LIC 5.14 | 14:30 - 15:00

In de zeventiende eeuw vormde de stad Leiden een multiculturele samenleving. Niet alleen de universiteit was actief in het aantrekken van docenten en studenten uit allerlei landen; ook de Sleutelstad zelf had talloze vluchtelingen opgenomen. Het ging hierbij onder meer om Franse protestanten (hugenoten) die in eigen land niet welkom waren, en om inwoners van de Zuidelijke Nederlanden (Antwerpen, Gent, Brugge) die waren gevlucht voor oorlogsgeweld. De stedelijke economie kon deze arbeidskrachten goed gebruiken: zowel de kapitaalkrachtige producenten als de bezitloze, maar vakkundige ambachtslieden. Er werd een hele wijk voor hen aangelegd, en zij konden hun erendiensten houden in leegstaande katholieke gebouwen.

Wat betekende de grote instroom van vooral Franstaligen voor de Leidse literatuur? Sporen van immigranten zoals 'arme Waaltjes' vinden we bijvoorbeeld in lokale liedboekjes, waarvan er drie omstreeks 1660 verschenen. Hoe leefden de verschillende groepen van diverse herkomst met elkaar samen? Hoe ging het eraan toe in de stad, bij het boodschappen doen op markten en op kermessen? In deze lezing onderzoeken we de sporen van immigranten in de populaire Leidse liedboekjes, waarvan er één, het *Leydsche Vreugden-hof* (1662), ons veel kan vertellen over de samenleving en het taalgebruik van toen.

In gesprek met Oude Meesters V. De Kunst- en Wunderkammer-traditie in hedendaagse Nederlandse en Vlaamse tentoonstellingsconcepten

Zsuzsanna Eszter Braun

Károli Universiteit, Boedapest, Hongarije

Pecha kucha

Cultuur

F 4.09 | 14:40 - 14:50

Op eerdere IVN-congressen (2018, 2022) en Comeniuscolloquia (2019, 2024) heb ik gedeeltelijke resultaten van mijn promotie-onderzoek naar het transhistorische museummodel – dialogen tussen klassieke en hedendaagse kunst als curatorische concepten – gepresenteerd. In Brussel belicht ik een ander aspect: de heropleving van de Kunst- en Wunderkammertraditie.

Kunstkamers, Wunderkamers en rariteitenkabinetten – diverse 17e-eeuwse kunstcollecties die als voorlopers van het moderne museum gelden – gaven de voorkeur aan een niet-lineaire, niet-hiërarchische presentatievorm met bijzondere en onverwachte combinaties. De hoofdvraag die deze presentatie wil beantwoorden, is in hoeverre die historische presentatievormen moderne museumconcepten beïnvloeden of hebben beïnvloed. Dit onderzoek ik aan de hand van tentoonstellings-typologie, een methode waarmee uiteenlopende presentatievormen en contextualisering worden geanalyseerd.

Tijdens de PechaKucha-presentatie toon ik visuele voorbeelden van recente tentoonstellingen in toonaangevende musea in Nederland en Vlaanderen waar dit concept wordt toegepast. Mijn stelling is dat Kunst-/Wunderkamers een opvallende invloed uitoefenen op hedendaagse museumconcepten en curatorische strategieën. In de huidige praktijk is dit model, naast andere concepten (interactieve modellen, multisensoriële aanpak enzovoort), duidelijk herkenbaar. Aan de hand van de voorbeelden illustreer ik een opvallende trend waarbij nieuwe inzichten en associaties een grote rol spelen.

Nederlands- en Maleistalige literatuur door Indonesiërs in Nederland (1916–1918)

Daan Van Den Broek & Luka Hattuma

Universiteit Utrecht, Utrecht, Nederland / Universiteit Utrecht, Utrecht, Nederland

Lezing Letterkunde

LIC 2.03 | 15:00 - 15:30

Deze duolezing bestaat uit twee delen van elk vijftien minuten. Beide delen behandelen hetzelfde meertalige corpus vanuit verschillende methodische inslagen. Zodoende reflecteren we op nieuwe, inclusieve en meerstemmige benaderingen voor de postkoloniale neerlandistiek.

We bespreken literaire teksten geschreven door Indonesische studenten in Nederland tussen 1916 en 1918. Zo lezen we gedichten en essays uit het Nederlandstalige, in Nederland gepubliceerde tijdschrift *Hindia Poetra*, dat literair-historisch nog niet eerder is onderzocht. Deze teksten brengen we in dialoog met het Maleistalige, in Indonesië gepubliceerde feuilleton *Student Hijo* (1918) van Marco Kartodikromo. *Hindia Poetra* was het tijdschrift van de 'Indische Vereeniging', een orgaan dat Indonesische studenten in Nederland bijeenbracht; *Student Hijo* schreef Kartodikromo nadat hij bij de vereniging had verbleven. Dit onderzoek situeert de teksten in het Indonesisch-Nederlandse 'cultureel archief', hetgeen Gloria Wekker heeft gedefinieerd als een transhistorisch reservoir van gevoelens en ideeën over kolonialisme en ras (2018).

Het eerste deel van de lezing onderzoekt hoe de teksten uiting geven aan hun verhouding tot Nederland als dominant witte ruimte. We interpreteren hoe personages zich bewust tonen van een observerende witte blik binnen de verhaalwereld (Du Bois 2018), en analyseren hoe verschillende teksten naast een Aziatische ook een witte lezer impliceren. Zo wordt inzichtelijk hoe, op verschillende diëgetische niveaus, machtsverhoudingen en bijbehorende affectieve spanningen doorwerken in de teksten.

Het tweede deel bespreekt hoe we ditzelfde corpus hebben onderzocht via een participatieve aanpak met een groep hedendaagse Indonesische studenten in Nederland. Deze ervaringsdeskundige studenten interpreteerden gezamenlijk passages en onderzochten welke affectieve relaties er met de teksten ontstonden (vgl. Andeweg et al. 2025). We vergelijken de inzichten uit beide onderzoekstrajecten – op zoek naar transhistorische affectieve verbanden – en houden een pleidooi voor dekoloniaal neerlandistisch onderzoek dat met en voor een gemeenschap wordt vormgegeven (vgl. Venkatesan et al. 2024).

Transformerend lezen in NT2. Literatuur voor taal en burgerschap

Katja Tereshko & Camille Welie

Vrije Universiteit Amsterdam, Amsterdam, Nederland / Vrije Universiteit Amsterdam, Amsterdam, Nederland

Lezing Didactiek

LIC 4.09 | 15:00 - 15:30

In NT2-cursussen wordt literatuur vaak ingezet voor taalverwerving, terwijl fictie juist de mogelijkheid biedt om in een veilige sfeer diverse thema's te bespreken (Moeyes 2020). Veel cursisten zien hun taallessen ook als een plek voor intercultureel leren, waar onderwerpen als diversiteit en vooroordelen aan bod kunnen komen (Rickert 2023). Zo'n inzet van literatuur kan niet alleen hun taalvaardigheid verrijken, maar ook bijdragen aan burgerschapsvaardigheden en een sterker gevoel van erbij horen.

Met dit in gedachten ontwikkelen we bij het LeesbevorderingsLab en VU-NT2 een lessenserie als onderdeel van een interventiestudie, gericht op het ondersteunen van een veerkrachtige samenleving. Het doel is om anderstaligen niet alleen voor te bereiden op het KNM-examen, maar hun ook een dieper inzicht te geven in hun nieuwe omgeving en de kans te bieden om over hun rol in de maatschappij te reflecteren. We willen weten of het (meertalig) lezen van verhalen de angst voor lezen wegneemt, het begrip van teksten vergroot en zowel taalontwikkeling als burgerschapscompetenties bevordert.

Tijdens de interventie lezen cursisten thuis korte verhalen in het Nederlands, met daarbij optioneel een vertaling in hun moedertaal. In de les bespreken ze deze verhalen samen met de docent en voeren ze opdrachten uit die gericht zijn op burgerschap en taalontwikkeling. In de presentatie vergelijk ik twee groepen: een groep die de teksten alleen in het Nederlands leest, en een groep die eerst mag beginnen met een vertaling in hun moedertaal.

De interventie vindt plaats in de lente van 2025. Tijdens de presentatie deel ik de opzet, de ervaringen van de cursisten en de eerste inzichten. Hiermee hoop ik anderen te inspireren om literatuur binnen NT2-cursussen niet alleen te zien als middel voor taalontwikkeling, maar ook als krachtig instrument om verbinding en begrip te stimuleren.

Luipaarden en jaguars in de *Swart Luiperd* en in *Jaguarman* van Raoul de Jong

Andries Visagie

Universiteit Stellenbosch, Stellenbosch, Zuid-Afrika

Lezing Letterkunde

LIC 5.14 | 15:00 - 15:30

De grote katten figureren sinds de vroegste tijden in verhalen. De toe-eigening van eigenschappen van luipaarden, leeuwen, tijgers en jaguars is steeds terug te zien in culturele praktijken in landen zoals Zuid-Afrika en Suriname. Deze lezing is een studie van verhalen over mannelijke personages die pretenderen een identiteit met luipaarden of jaguars te delen.

In de *Swart Luiperd*-pulpfictionreeks van de Zuid-Afrikaanse schrijvers Braam le Roux en Meiring Fouché (pseudoniem van F.A. Venter) beleeft het personage Leon Fouché, verkleed als een zwarte luipaard, avonturen in een ongetemd Afrika. Deze reeks, bestemd voor de jeugd, verscheen tussen 1949 en 1963 en ging dus vooraf aan de publicatie van de Marvel-stripreeks *Black Panther*. De gemaskerde Leon Fouché treedt vaak op als een witte reddersfiguur, die samen met zijn paard en twee getemde jachtluipaarden strijd levert tegen mens en dier.

In 2023 verscheen *Jaguarman* van Raoul de Jong. Daarin gaat hij op zoek naar zijn Surinaamse voorvader, de zogenaamde Jaguarman. De motivatie voor zijn reis naar Suriname vat hij als volgt samen: 'Volgens mijn vader kon u uzelf veranderen in het sterkste en, volgens sommigen, wreedste dier van het Zuid-Amerikaanse regenwoud, de koning van de Amazone: de jaguar. Hoe deed u dat? Wie was u? Waar kwam u vandaan? Hoe kwam u aan uw krachten? En waarom moet ik die krachten volgens mijn vader met rust laten?' (13).

Deze lezing onderzoekt de performativiteit waarmee postkoloniale schrijvers, door middel van het denken met de grote katten, meer duidelijkheid verkrijgen over mannelijkheid en identiteit in koloniale en postkoloniale samenlevingen. Met de postkoloniale dierstudies als theoretische invalshoek biedt deze lezing een vergelijkend onderzoek naar twee casussen uit Zuid-Afrika en Suriname (via Nederland). De centrale vraag is wat de motivatie van de personages is bij hun opvallend performatieve identificatie met luipaarden en jaguars.

Poolse dichters op het Poetry International Festival Rotterdam

Malgorzata Drwal

Adam Mickiewicz Universiteit, Poznań, Polen & Universiteit van Pretoria, Pretoria, Zuid-Afrika

Lezing Letterkunde

05 N 06 | 0:00 - 0:30

Deze bijdrage focust op het Poetry International Festival Rotterdam als institutionele actor binnen het literatuur-verkeer. Het festival werd in 1970 opgericht als initiatief van de Rotterdamse Kunststichting en organiseert sindsdien poëzieavonden, paneldiscussies, tentoonstellingen en filmvertoningen.

Het doel van deze studie is om te bepalen welke impact de val van de Berlijnse Muur had op de programmering van Poetry International, met specifieke aandacht voor de aanwezigheid van dichters uit het Oostblok – en dan vooral Poolse dichters – in de opeenvolgende edities van het festival direct vóór en na deze historische gebeurtenis. Op basis van archivale documenten laat ik zien met welke factoren rekening werd gehouden bij het vaststellen van hoofdthema's en het selecteren van auteurs.

Een eerste blik op de aanwezigheid van Poolse dichters in de verschillende edities van Poetry International vanaf 1970 laat een duidelijke tendens zien: vanaf het begin trad er jaarlijks minstens één Poolse dichter op, met een hoogtepunt in 1990 toen maar liefst vijf Poolse dichters deelnamen. Opvallend is echter dat in de jaren 1991–1998 een tijdelijke afwezigheid van Poolse namen in het programma waarneembaar is.

Hoe kan deze situatie verklaard worden? Mijn onderzoek toont aan dat meerdere factoren hierbij een rol speelden, waarvan er twee als het meest doorslaggevend lijken.

Ten eerste: toen Polen na de val van de Muur een vrij Europees land werd, veranderde vermoedelijk het imago van de onderdrukte Poolse dichters als 'sparring partners' van het vrije Westen. Ten tweede: de rol van individuele actoren mag niet worden onderschat. Tussen 1970 en 1995 was de politiek geëngageerde schrijver Martin Mooij directeur van het festival. Met de komst van een nieuwe directie – Tatjana Daan (1996–2003) – maakte het festival een wending door: van uitgesproken politieke betrokkenheid naar een grotere focus op artistiek en formeel experiment.

Eigennamen in machinevertalingen. Vergelijking van drie taalmodellen

Bojana Budimir

Universiteit van Belgrado, Belgrado, Servië

Lezing Vertalen

03 N 06 | 10:30 - 11:00

Deze studie onderzoekt de vertaling van eigennamen in machinevertalingen van 50 Zeer Korte Verhalen (ZKV's) van A.L. Snijders, vertaald van het Nederlands naar het Servisch – een minder vertegenwoordigde taal op het internet met beperkte technologische ondersteuning. De ZKV is een prozavorm die door Snijders werd gepopulariseerd en waarin opvallend veel

eigennamen voorkomen. Deze eigennamen, zoals gedefinieerd door Newmark, omvatten namen van personen, objecten en geografische locaties, en vormen een uitdaging binnen vertalingen vanwege hun culturele specificiteit en contextuele betekenis. In een meertalige context, waarin vertaaltechnologieën steeds vaker worden ingezet, is het adequaat overbrengen van eigennamen van cruciaal belang voor tekstbegrip en culturele overdracht.

Dit lopende onderzoek beoogt de vertaalstrategieën te analyseren die drie geavanceerde taalmodellen (LLM's) – ChatGPT, Gemini en Claude – toepassen bij het vertalen van Nederlandse eigennamen naar het Servisch. De nadruk ligt op de mate van nauwkeurigheid, consistentie en het behoud van culturele nuances. De vertalingen gegenereerd door deze modellen worden vergeleken met menselijke vertalingen van twee professionele vertalers, die in opdracht van de onderzoeker dezelfde bronteksten zullen vertalen. Deze menselijke vertalingen dienen als referentiepunt om verschillen in strategie, precisie en contextbehoud te evalueren.

Eerdere studies tonen aan dat het vertalen van eigennamen een complexe taak is, waarbij vertalers strategische keuzes maken, zoals directe overname, transcriptie of semantische vertaling. Deze analyse biedt inzicht in de mate waarin LLM's in staat zijn deze strategieën effectief toe te passen in een minder vertegenwoordigde taalkundige context.

Door de beperkingen en mogelijkheden van deze systemen bloot te leggen, draagt dit onderzoek bij aan de discussie over de rol van technologie in literaire vertaling – vooral in taalparen met beperkte technologische ondersteuning. De resultaten kunnen bijdragen aan de verdere ontwikkeling van machinevertalingsmodellen en inzichten bieden voor vertaalstrategieën binnen meertalige contexten.

De ontwikkeling van Nederlandstalige boekvertalingen in Indonesië

Indira Ismail

Universitas Indonesia, Depok, Indonesië

Lezing Vertalen

03 N 06 | 11:00 - 11:30

Boeken die vanuit het Nederlands in het Indonesisch zijn vertaald, zijn zelden te vinden in Indonesische boekhandels, laat staan als bestsellers. De werken van Nederlandstalige auteurs – met name literaire werken – die in het Indonesisch zijn vertaald, zijn bij het brede Indonesische publiek nauwelijks bekend en blijven grotendeels beperkt tot een kleine groep onderzoekers van koloniale geschiedenis en neerlandici.

Dit onderzoek belicht de ontwikkeling van Nederlandstalige boekvertalingen in Indonesië vanaf 1930, toen het eerste vertaalde werk werd gevonden, tot heden. Er wordt gebruikgemaakt van een combinatie van kwantitatieve en kwalitatieve methoden. De kwantitatieve analyse richt zich op numerieke en statistische gegevens om de ontwikkeling van Nederlandstalige boekvertalingen objectief te meten en te analyseren, terwijl de kwalitatieve aanpak de nadruk legt op interpretatie en inzicht in het fenomeen, onder meer aan de hand van interviews.

De onderzoeksgegevens zijn verzameld uit verschillende bronnen, waaronder de vertalingen-database van het Nederlands Letterenfonds en onafhankelijke zoekacties. De resultaten tonen aan dat de beperkte ontwikkeling van vertalingen deels te wijten is aan verschillende factoren, waaronder de veranderende interesses van Indonesische lezers.

Lize Spit op Instagram. *Literary branding, self-mediation* en *bookstagram*

Sara Van Meerbergen

Stockholms Universiteit, Stockholm, Zweden

Lezing Letterkunde 05 N 06 | 11:00 - 11:30

Zoals werd vastgesteld door Bax et al. (2022), hebben factoren als digitalisering en globalisering de traditionele spelregels en mechanismen binnen het literaire veld de afgelopen jaren ingrijpend veranderd. Op mondiaal niveau zien we dat steeds meer auteurs, maar ook uitgeverijen en andere literaire actoren – zoals bibliotheken, organisatoren van boekenbeurzen of literaire festivals, en instanties die literaire prijzen of fondsen verstrekken – sociale media inzetten voor *literary branding* en de promotie van literatuur (Van den Braber et al. 2021; Nolan & Dane 2018). Het gebruik van sociale media, zowel als literair motief als marketingstrategie, is bovendien kenmerkend voor Nederlandstalige millennialauteurs (Van Dijk & Olzon 2015; Demeyer & Vitse 2021), een generatie waar de Vlaamse auteur Lize Spit deel van uitmaakt.

In mijn voordracht analyseer ik hoe Lize Spit, maar ook actoren als haar uitgeverij Das Mag, Instagram gebruiken om haar auteurschap tot bij de lezer te brengen. Ik vertrek hierbij vanuit het concept *self-mediation*, waarmee Chouliarakis (2010) de discursieve strategie beschrijft waarbij persoonlijke, banale en 'authentieke' posts op sociale media worden gepresenteerd als een vorm van 'performance'. Deze performance beoogt een affectieve band op te bouwen met het publiek, de volgers. Een essentieel aspect hiervan is het voortdurend creëren en onderhouden van nieuwe posts, om de relatie met het publiek levend te houden en affectieve respons uit te lokken – zichtbaar in likes, shares en reacties.

Daarnaast bespreek ik de mogelijkheden die Instagram biedt voor de transnationale verspreiding van een auteurschap, met als casus de ontvangst van Spit in Zweden. Ik analyseer onder meer posts van Zweedse uitgeverijen, bibliotheken en literaire influencers – zogeheten *bookstagrammers* (Thomas 2021) – en het strategisch gebruik van hashtags om een auteur als Spit transnationaal onder de aandacht te brengen (vgl. Zappavigna & Zhao 2019).

'De herinnering van geluiden'. Armando vierhandig vertalen naar twee doeltalen

Marie Jadot & Franco Paris

Universiteit van Luik (Uliège), Luik, België / Universiteit van Napels L'Orientale, Napels, Italië

Lezing Vertalen 03 N 06 | 11:30 - 12:00

'Alles verandert altijd.' Des te meer bij duovertalen. Daarover is onder meer geschreven in het bekende standaardwerk over literair vertalen in en uit het Nederlands (D'hulst & Van de Poel, 2024, herziene editie). Maar hoe ziet zo'n duovertaling eruit wanneer het vierhandig vertalen ook nog naar twee doeltalen geschiedt? Daarop gaat deze bijdrage nader in.

In deze lezing blikken we terug op het vertaalproces bij onze tweetalige vertaling naar het Frans en het Italiaans van een selectie gedichten uit *Stemmen* (2013), een bundel van Armando. Het project werd enkele maanden geleden afgerond – voor zover een vertaling ooit echt 'af' is – en is inmiddels verschenen bij Raffaelli Editore in een drietalige editie (november 2024). We laten zien welke invloed het tweetalig-vierhandig vertalen heeft gehad op de (al dan niet gezamenlijke) wegen waarmee we Armando's 'schuldige landschap' begaanbaar hebben proberen te maken in het Frans en het Italiaans. Dit laat zich in verschillende opzichten vatten als een driestemmig vertaalproces.

Vervolgens zoomen we in op een specifiek aspect dat tijdens het vertaalproces zichtbaar werd: Armando's opvatting over herinnering. We benaderen het vertaalproces in dit deel van de lezing vanuit recent onderzoek op het kruispunt van Translation en Memory Studies.

De NSB in kabouterland. Sprookjes in Nederland tijdens de Tweede Wereldoorlog

Nathalie Haak

Universiteit Leiden, Leiden, Nederland

Lezing Letterkunde 05 N 04 | 11:30 - 12:00

Sprookjes zijn van alle tijden en waren ook tijdens de Tweede Wereldoorlog in nazi-Duitsland zeer populair. Door hun bruikbare formule om situaties te vereenvoudigen, thema's bespreekbaar te maken en een specifieke boodschap over te brengen, hadden sprookjes een grote aantrekkingskracht op de nazi's. Zij kenden een symbolische interpretatie aan sprookjes toe, waarmee deze functioneerden als essentieel hulpmiddel voor nationaalsocialistische propaganda. In nazi-Duitsland werden sprookjes 'genazificeerd' door nationaalsocialistische en racistische elementen erin te verwerken. Vervolgens werden ze, met name in het onderwijs, ingezet om nationaalsocialistisch gedachtegoed op de jeugd over te brengen. De opvatting was dat sprookjes loyaliteit, eergevoel en daadkracht bij de jeugd konden aanwakkeren.

Voor de sprookjes van Jacob Grimm (1785–1863) en Wilhelm Grimm (1786–1859), beter bekend als de gebroeders Grimm, en Hans Christian Andersen (1805–1875) werden aangepast aan deze ideologie. In Nederland werden tijdens de bezetting ook sprookjes ingezet om de jeugd te indoctrineren. Dit betrof geen bewerkingen van Grimm of Andersen, maar drie kabouter-sprookjes van Medy te Luy: *De kabouter zonder baard* (1943), *De reus met den tovergordel* (1943) en *Op zoek naar Jantje Spillebeen* (1943), die expliciet bedoeld waren om jongeren te overtuigen van het nationaalsocialisme.

Deze lezing onderzoekt hoe sprookjes in Nederland ten opzichte van nazi-Duitsland werden ingezet om de jeugd te indoctrineren. Hoe komt de nazi-ideologie in de sprookjes van Te Luy tot uiting? Wie waren betrokken bij de productie en distributie van deze boeken? En hoe werden deze boeken door het leespubliek gereciperd?

De verbeelding van destitutie in de meertalige poëzie van Ça lar Köseo lu

Hans Demeyer

University College London, Londen, Verenigd Koninkrijk

Lezing Letterkunde

05 N 06 | 11:30 - 12:00

Via een analyse van de meertalige poëziebundel *Nasleep* (2020) van Ça lar Köseo lu biedt deze lezing een interventie in discussies over literatuur en politieke verbeelding. Een dominante diagnose binnen deze discussies stelt dat de politieke verbeelding in het huidige tijdsgewricht is verarmd, en affectief wordt gekenmerkt door gelatenheid. Literatuur zou met haar alternatieve representatie van de werkelijkheid een mogelijke remedie kunnen vormen voor deze impasse. Deze benadering vertrekt doorgaans vanuit een constitutieve opvatting van politiek, waarbij de nadruk ligt op de creatie van een politiek subject, een (utopische) horizon of een alternatief narratief.

In deze lezing wordt daarentegen voorgesteld om het politieke heden te benaderen vanuit het perspectief van destitutie: een vorm van macht die niet tracht een nieuwe orde te stichten, maar juist de bestaande – als gewelddadig en verstikkend ervaren – orde wil afbreken. Tegelijkertijd is deze beweging een uitdrukking van het verlangen naar andere manieren van leven. Vanuit dit perspectief is er geen sprake van gelatenheid, maar is politiek verzet wél aanwezig. Destitutie biedt bijvoorbeeld een vruchtbaar denkkader om recente protestgolven – van de Arabische Lente tot Black Lives Matter – te begrijpen.

De centrale vraag is dan niet hoe literatuur een alternatief biedt, maar hoe een politieke verbeelding van destitutie zich in literatuur articuleert. Köseo lu's debuutbundel vormt hiervoor een geschikte casestudy: hij verwijst herhaaldelijk naar de protesten rond het Gezipark in Istanbul (2013) en naar de Arabische Lente in bredere zin. *Nasleep* reflecteert op deze confrontaties en getuigt van de melancholie die in hun nasleep voelbaar blijft.

De hypothese is dat het destitutieve karakter van de bundel ligt in de affectieve spanning tussen onmacht en nood, én in het meertalige gebruik van onder meer Arabisch, Engels, Nederlands en Turks, dat een verstoring van de communicatieve orde veroorzaakt en zo ruimte creëert voor politiek verzet.

Beets en het kolonialisme

Rick Honings

Universiteit Leiden, Leiden, Nederland

Lezing Letterkunde

05 N 04 | 12:00 - 12:30

Van Nicolaas Beets kan men zeggen dat hij de negentiende eeuw personifieerde. Voor de meeste Nederlanders is zijn naam onlosmakelijk verbonden met *Camera Obscura* (1839). Beets was als schrijver mateloos populair. In hem zag men typisch Hollandse deugden weerspiegeld, zoals vaderlandsliefde, huishoudelijkheid en Oranjegezindheid. Zijn zelfgenoegzame gedichten appeleerden aan een breed gedragen nationaal gevoel.

Momenteel werk ik aan een biografie van Beets. Hij is een aantrekkelijke figuur, omdat er zoveel van hem is overgeleverd. Hij verzamelde van alles in zijn persoonlijke archief, dat in Leiden wordt bewaard: van stukken uit zijn studententijd tot preken, van reisdocumenten tot een haarlok van zijn overleden

echtgenote. Het is een unieke bron, waarvan geen tweede bestaat. Welke stukken werpen licht op zijn koloniale opvattingen? Deze lezing sluit aan bij de recente wetenschappelijke belangstelling voor reisliteratuur over Nederlands-Indië en voor de geschiedenis van het koloniale denken.

Beets was niet alleen een pleitbezorger van de afschaffing van de slavernij in 'de West', maar had ook een connectie met Nederlands-Indië via zijn zoon Dirk, die er vijfentwintig jaar verbleef. Ze schreven elkaar brieven die licht werpen op het koloniale denken tussen 1875 en 1900. Dirk schreef bovendien bijdragen voor de krant over zijn ervaringen. Behalve de brieven en artikelen van Dirk zijn er ook de brieven van zijn zoontje Nic. Omdat het jongetje Maleis begon te praten en zijn ouders bang waren dat hij zou 'verindischen', stuurden ze hem in 1887, op zijn negende, naar Nederland, waar hij bij zijn grootouders ging wonen. Vanaf dat moment ontspon zich een correspondentie tussen Nic en zijn ouders in Indië. Wat leren deze stukken ons over de koloniale ideologie van de negentiende eeuw – en welke beperkingen kennen ze?

Vergeten stemmen. Nederlandse en Vlaamse literatuur in de Poolse pers tot 1939

Bożena Czarnecka

Universiteit van Wrocław, Wrocław, Polen

Lezing Letterkunde

05 N 06 | 12:00 - 12:30

Dit onderzoek richt zich op de positie en receptie van Nederlandse en Vlaamse literatuur in Poolse tijdschriften en dagbladen gedurende de negentiende eeuw en de eerste helft van de twintigste eeuw, tot 1939. Het hoofddoel is vertalingen, reflecties (besprekingen, recensies) en beeldvorming van deze literaturen binnen de Poolse context te identificeren en te analyseren. Daarnaast wordt onderzocht welke factoren en actoren de culturele interactie tussen Polen en het Nederlandse taalgebied beïnvloedden en hoe Nederlandstalige literatuur werd gepositioneerd in de sociaalhistorische en culturele context van het toenmalige Polen.

Door systematisch onderzoek in de Poolse digitale bibliotheek POLONA zijn enkele tot nu toe onbekende vertalingen van Vlaamse en Nederlandse literatuur ontdekt. Het gaat vooral om vertalingen van kort proza, onder meer van Hendrik Conscience, evenals om artikelen die naar de literaturen van Vlaanderen en Nederland verwijzen. Deze bevindingen werpen nieuw licht op de culturele uitwisseling tussen Polen en het Nederlandse taalgebied en bieden een beter inzicht in de presentatie en ontvangst van deze literatuur in de Poolse publieke en culturele sfeer.

Digitale archieven zoals POLONA blijken essentieel om ooit bestaande culturele verbindingen bloot te leggen. De bevindingen wijzen op een bredere interactie tussen Polen en de Nederlandstalige wereld dan tot dusver werd aangenomen. Dit onderzoek vormt dan ook een eerste stap in de herwaardering van vergeten stemmen uit de Vlaamse en Nederlandse literatuur binnen de Poolse culturele geschiedenis.

Nederlandse jeugdliteratuur over de Holocaust binnen en buiten de taalgrenzen

Levente Erős & Julia Sarbo

Eötvös Loránd Universiteit, Boedapest, Hongarije / Nationaal Holocaustmuseum & Hollandsche Schouwburg, Amsterdam, Nederland

Lezing Letterkunde

05 N 04 | 12:30 - 13:00

Welke rol kan literatuur spelen in Holocausteducatie? Volgens de International Holocaust Remembrance Alliance (IHRA) kunnen literatuur en speelfilms 'nooit een vervanging zijn van gedegen onderzoek naar de historische gebeurtenissen, maar ze laten wel een persoonlijke benadering zien en geven specifieke inzichten in de aard en de gevolgen van de vervolging' (IHRA: *Aanbevelingen voor lesgeven en leren over de Holocaust*, 2019: 37). Vanuit dit uitgangspunt ontwikkelden Julia Sarbo (afdeling educatie van het Nationaal Holocaustmuseum en de Hollandsche Schouwburg) en Levente Erős (Eötvös Loránd Universiteit, Boedapest) een leeswijzer voor de jongste bezoekers van het museum en de schouwburg.

Deze leeswijzer bevat tien kinder- en jeugdboeken die, na een zorgvuldig selectieproces, zijn gekozen vanwege hun aansluiting bij de educatieve programma's en tentoonstellingen van beide instellingen. Het doel was om dit materiaal in te zetten als voorbereiding op of verdieping van een bezoek.

Naar aanleiding van dit project ontwikkelde Erős de cursus *Narrating Trauma: Dutch Children's and Youth Literature about the Holocaust in International Context*, die in het wintersemester van 2024 werd gegeven aan de Universiteit van Wenen. Tijdens deze cursus lazen en analyseerden Oostenrijkse studenten enkele werken uit de leeswijzer. Hun bevindingen bespraken zij in een Engelstalige podcastreeks.

In hun lezing presenteren Sarbo en Erős de verwachtingen waarmee zij het project startten, de resultaten van hun samenwerking en de bredere impact van de leeswijzer en de cursus.

Meertaligheid in het schrijverschap van hedendaagse auteurs in de Lage Landen

Lisa Libbrecht

Universiteit Gent, Gent, België

Lezing Letterkunde

05 N 06 | 12:30 - 13:00

Deze bijdrage sluit aan bij het hernieuwde debat binnen de neerlandistiek over de relevantie van Pierre Bourdieus sociologische benadering voor het begrijpen van hedendaagse ontwikkelingen in de Nederlandstalige literatuur (Bax e.a. 2022; Franssen 2022; Joosten 2023). In een recent gestart onderzoeksproject worden Bourdieus concepten ingezet als werkinstrumenten voor empirische analyse (Bourdieu & Wacquant 1992). Het project richt zich op de posities en positiebepalingen van hedendaagse auteurs van Nederlandstalige literatuur voor volwassenen – proza, poëzie en drama – met bijzondere aandacht voor het aspect van meertaligheid in hun auteurschap.

Deze lezing presenteert de eerste empirische bevindingen, met een focus op de vraag hoe en in welke mate hedendaagse auteurs meertaligheid inzetten als strategisch positioneringsmiddel binnen het literaire veld. Centraal staan vragen als: hoeveel auteurs maken gebruik van meerdere talen in hun literaire praktijk? Welke talen zijn dat? In welke contexten

(bijvoorbeeld publicaties, interviews, festivals) komt die meertaligheid tot uiting? En wat is het profiel van deze auteurs in termen van sociodemografische kenmerken, literaire erkenning en commercieel succes?

Het project maakt gebruik van een sociologisch geïnspireerde prosopografische methode (Broady 2000), waarbij uiteenlopende data worden verzameld en geanalyseerd. Denk aan publicatiegegevens, prijzen, vertalingen, opleidingsachtergrond en andere indicatoren van symbolisch en economisch kapitaal. Op die manier ontstaat een systematisch overzicht van de hedendaagse Nederlandstalige auteursbevolking, en wordt zichtbaar hoe meertaligheid functioneert binnen bredere processen van positionering, waardetoekenning en differentiatie in het literaire veld.

180 jaar Nederlands als moderne taal in Wallonië: moeten, mogen, willen?

Ilias Vierendeels & Laurence Mettwie

Université de Namur, Namen, België / Université de Namur, Namen, België

Lezing Taalkunde

05 N 02 | 13:00 - 13:30

Op een moeilijk moment voor het talenonderwijs wereldwijd werkt Wallonië aan een ambitieus plan voor het Nederlands. Terwijl leerlingen er nu hun eerste moderne taal vrij kunnen kiezen, zou dat vanaf 2027-2028 verplicht de 'taal van de andere gemeenschap' moeten zijn. Maar waarom richt de Waalse politiek zich juist nu op het Nederlands, en gaat het wel degelijk om een 'historisch omslagpunt', zoals media aan beide kanten van de taalgrens stellen? Om de golfbewegingen van taalconflictsituaties beter te begrijpen, is een diachrone blik op taal-ideologisch discours nodig (Blommaert 1999).

Met een corpus van parlementaire discussies – een vaak vergeten bron in taalbeleidsonderzoek – kaderen we de huidige discussie binnen acht sleutelperiodes in de Belgische modernetalenpolitiek (1842-2024; zie Vierendeels & Mettwie 2023 voor methodologische details). Welke moderne talen kwamen op welk moment op de onderwijsprogramma's, en waarom? Wanneer was het Nederlands verplicht of optioneel in Wallonië (en het Frans in Vlaanderen)?

Een historisch overzicht van de wetteksten, samen met een thematische analyse van de 'discursieve focuspunten' (Darquennes 2015) in de parlementaire debatten, laat een duidelijke tendens zien: afhankelijk van de politieke en socio-economische verhoudingen met Vlaanderen presenteren Waalse politici het Nederlands nu eens als hinderpaal voor de (inter)nationale ontwikkeling van de Waalse jeugd, dan weer als een essentieel onderdeel daarvan. Voor het Frans in Vlaanderen tekent zich een gelijkaardig patroon af. Uiteindelijkke beslissingen blijken in beide gevallen meermaals 'strategisch ambig' (Hawkey & Horner 2022).

In gesprek over neerlandistiek met het sociaal-culturele middenveld

Gesprek: Te gast bij de IVN 03 N 06 | 13:30 - 14:00

De toekomst van de internationale neerlandistiek in meertalige contexten – we werpen er een blik op vanuit het sociaal-culturele middenveld. IVN-voorzitter Wim Vandenbussche gaat in gesprek met de lage landen, het Algemeen Nederlands Verbond (ANV), Onze Taal, de Orde van den Prince en deBuren over hun activiteiten en betrokkenheid bij de internationale neerlandistiek.

Van harte aanbevolen voor iedereen die nader kennis wil maken met deze organisaties en wil ontdekken wat we voor elkaar kunnen betekenen.

Nederlandse niet-finiëte causale constructies in meertalige contexten online

Martin Konvicka

Freie Universität Berlin, Berlijn, Duitsland

Lezing Taalkunde 05 N 02 | 13:30 - 14:00

In mijn lezing stel ik voor dat de ontwikkeling van de Nederlandse niet-finiëte causale constructies (Konvicka & Stöcker 2022; Konvicka 2018, 2019, 2024), zoals (1) en (2), zonder de meertalige context van onlinecommunicatie niet kan worden verklaard (vgl. Konvicka, in press). Deze constructies zijn voorbeelden van zogenoemde *multiple source constructions* (Van de Velde, De Smet & Ghesquière 2015) die meer dan één bron hebben.

(1) De Leidsebuurt telt de hele dag scooters, vooral van en naar: Weteringschans, Marnixstraat, Max Euweplein. Nadruk op spitsuren in de ochtend en in de hele avond, want uitgaansgebied. (Twitter 2019)

(2) Wat doet hij? Obama bashen. Alles wat Obama heeft gedaan moet anders, omdat Obama. (Twitter 2019)

Deze constructies kunnen niet uitsluitend worden beschreven als resultaten van taalinterne processen in het Nederlands, zoals de verdere ontwikkeling van elliptische causale bijzinnen (3), noch als louter structurele ontleningen uit andere talen, zoals het Engels (4).

(3) Dit is minder bekend, want minder algemeen. (Geerts et al. 1984: 1161)

(4) Maybe I'll take dog and see if I can locate source ... also peeing because aging small dog bladder. (Twitter 2019)

In plaats daarvan moeten zij worden geanalyseerd als constructies met meerdere bronnen: taalcontact is een factor die niet kan worden genegeerd. Dit geldt met name voor meertalige onlinecommunicatie en sociale media (vgl. *networked multilingualism*, Androutsopoulos 2015) – precies de context waarin deze niet-finiëte causale constructies vaak voorkomen (Bohmann 2016; Bergs 2018). Kortom, constructies als (1) en (2) zijn zowel het product van taalinterne ontwikkelingen als van taalcontact, vooral met het Engels.

Wisselen binnen woordgrenzen. Codeswitching van Nederlands-Hongaarse meertaligen

Ivo Boers

Károli Gáspár Universiteit, Boedapest, Hongarije & Universiteit van Vigo, Vigo, Spanje

Lezing Taalkunde 05 N 02 | 14:00 - 14:30

Codeswitching, het gebruik van meerdere talen in één gesprek, is een veelvoorkomend en aan regels gebonden fenomeen in het taalgebruik van meertaligen. In dit onderzoek wordt de codeswitching van Nederlands-Hongaarse meertaligen bestudeerd (voorbeeld (1)) en vergeleken met die van Duits-Hongaarse en Engels-Hongaarse meertaligen.

(1) SPANJÉ-ból jön STOOMBOOT-tal

Spanje-ELA komen.3SG stoomboot-INS

'Hij komt met de stoomboot uit Spanje' (Nederlands/Hongaars)

Eerdere onderzoeken betogen dat woordinterne codeswitching onmogelijk is (Poplack 1980) of strikt beperkt (Bandi-Rao & Den Dikken 2014), of stellen morfologische en fonologische beperkingen voor. Zo verbiedt het *Principle of Functional Restriction* (González-Vilbazo 2005) codeswitching tussen derivationale en inflectionele morfemen, en zou de *Phonetic Form Interface Condition* (MacSwan & Colina 2014) het switchen tussen fonologische systemen binnen het woord beperken. Daarnaast worden voorspellingen gedaan omtrent de richting van codeswitching (Stefanich et al. 2019).

De bestudeerde data komen uit gesprekken tussen meertaligen en uit een zinsvoltooiingstaak, ontworpen om meervouden en naamvalsmarkering in gecodeswitchte nominale constructies te eliciteren. Voorlopige resultaten tonen een hoge frequentie van woordinterne codeswitching wanneer het Hongaars de matrixtaal is en het merendeel van de inflectionele morfologie levert, terwijl dit soort codeswitching zeldzamer is in derivationale processen. Typologische kenmerken kunnen als verklaring dienen. Tijdens de lezing worden de data naast de voorspellingen uit eerdere onderzoeken gelegd, en zullen er factoren worden voorgesteld die woordinterne codeswitching mogelijk faciliteren.

Om de grammatica van een meertalige te begrijpen, is het van belang dat we verder kijken dan de grammatica's van de individuele talen die een meertalige spreekt. Een meertalige grammatica is meer dan een som der delen. De structuren die het wisselen van taal binnen de zin (of het woord) faciliteren, maken namelijk ook deel uit van de meertalige grammatica, hoewel ze vaak onbeschreven blijven.

'Terminale ogen' aan de drempel tussen leven en dood

Jun Mita

Kitasato University, Kanagawa, Japan

Lezing Letterkunde

05 N 04 | 14:00 - 14:30

In deze presentatie staat het verhaal *De boer die sterft* (1915) van de Belgische auteur Karel van de Woestijne (1878–1929) centraal. Hoewel dit werk tot de hoogtepunten van zijn prozawerk wordt gerekend, zijn er weinig studies die dit verhaal in detail analyseren. Uit eerder onderzoek is gebleken dat er sprake is van een tegenstelling tussen natuur en geest, tussen sensualisme en spiritualisme, en dat deze thema's nauw verbonden zijn met zijn poëtische werken.

Mijn analyse richt zich op de manier waarop dit verhaal de rand van de dood uitbeeldt, evenals op de affiniteit met zijn Franstalige landgenoot Maurice Maeterlinck (1862–1949). De relatie tussen beiden is ambigu: Van de Woestijne was weliswaar een fervente lezer van Maeterlinck, maar het lijkt erop dat dit enthousiasme al was afgenomen voordat hij debuteerde met zijn eerste bundel *Het vader-huis* (1903). Bovendien bekritiseerde hij Maeterlinck regelmatig in zijn journalistieke artikelen.

Toch vertoont wat Van de Woestijne in dit verhaal uitdrukt – namelijk dat een nederige oude boer op zijn sterfbed het diepste en belangrijkste van het leven begrijpt – wezenlijke overeenkomsten met Maeterlincks literatuur- en levensvisie, zoals verwoord in zijn bespiegelende proza *Le trésor des humbles* (1896; letterlijk: 'De schat van de nederigen'). Gezien het feit dat Van de Woestijne opmerkte dat Maeterlincks literatuur sterk geïnspireerd is door Gent en Vlaanderen, zou men licht kunnen werpen op het bestaan van een 'Vlaamse poëtica' die beide auteurs verbindt.

Functioneel meertalig leren in het NT2- en NVT-onderwijs. Thuis taal als troef

Steven Delarue & Audrey Verhille

Onderwijscentrum Gent, Gent, België / Onderwijscentrum Gent, Gent, België

Lezing Didactiek

05 N 05 | 14:00 - 14:30

Zowel in het NT2-onderwijs in Vlaanderen en Nederland als in het NVT-onderwijs wereldwijd staat een eentalige benadering vaak nog voorop: in de meeste gevallen is het Nederlands de enige instructie-, doel- en gebruikstaal. De verschillende thuis- en moedertalen van studenten en cursisten worden daarbij in het beste geval als weinig relevant, en in het slechtste geval als een hinderpaal voor het leren van het Nederlands beschouwd. Steeds meer onderzoek wijst er echter op dat er wel degelijk kansen liggen om de volledige taalrepertoires van studenten en cursisten in te zetten in het (taal)leerproces Nederlands, maar dat docenten die mogelijkheden vaak nog niet zien of onvoldoende benutten – zeker binnen het NT2- en NVT-onderwijs.

In deze bijdrage willen we daarom enerzijds inzoomen op de kansen die meertaligheid ook in deze onderwijscontexten kan bieden, en anderzijds een aantal concrete voorbeelden bespreken van hoe het benutten van thuistalen in NT2- en NVT-lessen eruit kan zien – rond thema's als woordenschatverwerving, tekstbegrip, grammaticaonderwijs en spreek- en gespreksvaardigheid. We maken hiervoor gebruik van het in Gent ontwikkelde concept *functioneel meertalig leren* (FML),

dat te definiëren valt als 'het strategisch inzetten van de meertalige repertoires van de leerlingen in het leerproces om de kansen tot het ontsluiten van kennis te vergroten' (Sierens & Van Avermaet 2014).

We reflecteren in deze sessie samen op een aantal concrete voorbeelden van FML in het NT2- en NVT-onderwijs, proberen daaruit enkele kritische succesfactoren te distilleren, en denken tot slot na over de kansen die er nog liggen voor functioneel meertalig leren binnen onze taalaanpak en -didactiek. Deelnemers vertrekken aan het einde van de sessie met praktische inzichten en inspiratie om de meertaligheid van hun studenten of cursisten te benutten in hun eigen onderwijspraktijk.

Mundus vult decipi. Pseudovertaling, mind reading en seculiere zingeving in Désanne van Brederodes *Mensen met een hobby* (2001)

Alexander Van De Sijpe

Universiteit Gent, Gent, België

Lezing Letterkunde

05 N 06 | 14:00 - 14:30

Seculariteit kenmerkt zich niet zozeer door de afwezigheid van religie, betogen Charles Taylor (2007) en Peter Berger (2012: 313), maar door een verregaande pluralisering van zingevingsprocessen. Waar zingeving in het religieuze Westen van weleer haast uitsluitend christelijk was, leven mensen vandaag tussen 'competing beliefs, values and lifestyles' (Berger 2012, 313). Dergelijke nieuwe vormen van zingeving vinden ook hun neerslag in literatuur. Een illustratieve casus is *Mensen met een hobby* (2001) van Désanne van Brederode, waarin Lilly Berkenbosch gebiologeerd raakt door een vertaalde filosofische bespiegeling van de Noorse filosoof Thomas Hammerson. De vertaling, getiteld *De mens is zijn keuzes – het denken van Thorwald Hammerson doordacht in het licht van de secularisatie*, blijkt uiteindelijk een pseudovertaling: een vertaling zonder oorsprong (Touy 1995: 40). Hammerson is een verzinsel van Lilly's partner Tom, die wil aantonen hoe eenvoudig filosofisch discours te imiteren valt.

Deze conferentiepapier onderzoekt welke functie Hammersons pseudovertaling heeft voor de verbeelding van seculiere zingeving. Op plotniveau suggereert de roman dat zingeving zich in een seculiere tijd niet zozeer kenmerkt door meertaligheid, maar door interdiscursiviteit. De vertaling wordt immers onmaskerd als een van de vele discoursen die zingeving faciliteren. Het procédé van de pseudovertaling speelt daarnaast een metaforische rol in de focalisatie en karakterisering van Lilly. Lilly reflecteert uitgebreid op de manieren waarop anderen nadenken en percipiëren; ze doet kortom aan *mind reading* (Zunshine 2006; Palmer 2004: 230–239). Door Lilly's focalisatie te contrasteren met die van Tom, legt de roman bloot dat Lilly's mind reading weinig op waarheid berust. Lilly probeert de perspectieven van haar omgeving te 'vertalen', maar haar vertalingen berusten niet op een origineel. Via de pseudovertaling benadrukt *Mensen met een hobby* niet alleen hoe seculiere zingeving onderdeel is van een discursief spel, maar ook hoe seculiere subjecten steeds meer vervreemden van hun omgeving.

Op zoek naar de vader. Taalfouten als masker om je identiteit te verhullen

Anna Witczak

Universiteit van Wrocław, Wrocław, Polen

Lezing Taalkunde

05 N 02 | 14:30 - 15:00

In hoeverre zijn individuen in staat om doelbewust taalfouten te maken – deze te simuleren – met als doel hun eigen identiteit te verhullen of een andere identiteit aan te nemen? Iemand die bijvoorbeeld een afpersingsbrief opstelt, heeft er groot belang bij om anoniem te blijven. Het onderhavige onderzoek, dat behoort tot het vakgebied van de forensische taalkunde en specifiek binnen de auteursherkenning valt, heeft als doel na te gaan hoe consistent dergelijke taalfouten kunnen worden toegepast. De studie is gebaseerd op wetenschappelijke publicaties van Duits- en Engelstalige deskundigen op het gebied van de forensische taalkunde, waaronder Kniffka (2001), Busch & Heitz (2006), Dern (2009), Fobbe (2006), Olsson (2004) en McMenamin (2002).

Het onderzoek richt zich op het identificeren en classificeren van fouttypes die in dergelijke teksten voorkomen, evenals op de mate waarin proefpersonen consistent blijven in hun foutieve taalgebruik. Daarbij wordt onderzocht of zich bepaalde patronen voordoen, zoals voorkeuren voor specifieke foutcategorieën (bijvoorbeeld syntactisch, morfologisch of lexicaal), of terugkerende inconsistenties. Tevens wordt gekeken naar verschillen in taalkennis en taalbewustzijn tussen moedertaalsprekers en personen die Nederlands als tweede taal verwerven.

De studie heeft een tweetalige opzet en wordt uitgevoerd met deelname van zowel moedertaalsprekers van het Pools en het Nederlands, alsook Poolse studenten die Nederlands leren. De deelnemers krijgen de opdracht een afpersingsbrief op te stellen op basis van een concreet scenario, waarin een aantal aanwijzingen met betrekking tot de *modus operandi* is opgenomen. Een deel van de deelnemers wordt gevraagd zich in te leven in de rol van vader en een brief te schrijven uit diens perspectief ('gesimuleerde brieven'), terwijl de andere groep een brief opstelt namens een vriend die de vader is ('vervalste brieven').

De resultaten van dit interdisciplinaire onderzoek kunnen dienen als een praktische bron van expertise voor zowel de psycholinguïstiek als voor opsporingsdiensten en het juridisch domein.

#poëzie. De literaire receptie van Afrikaanse en Nederlandse Instagram-poëzie

Jané De Wet

Nelson Mandela Universiteit, Gqeberha, Zuid-Afrika

Lezing Letterkunde

05 N 04 | 14:30 - 15:00

Deze studie onderzoekt de evoluerende literaire status van Afrikaans-Nederlandstalige Instagram-poëzie binnen een transnationaal, meertalig kader, met de nadruk op de specifieke vraag: 'Hoe beïnvloedt de digitale omgeving de receptie en interpretatie van deze gedichten binnen de Zoomergeneratie, en wat zijn de implicaties voor het bredere literaire discours?'

Dit onderzoek erkent het onderscheid tussen populariteit op sociale media en literaire status, en richt zich daarom op een kwalitatieve, inhoudsgerichte analyse van geselecteerde gedichten, in plaats van alleen te vertrouwen op kwantitatieve statistieken zoals volgers en likes. Gedichten worden gekozen

op basis van hun representativiteit van belangrijke thema's en stilistische innovaties binnen het Instagram-poëziegenre, evenals hun bijdrage aan de meertalige dialoog.

Door de reader-responsetheorie toe te passen, onderzoekt deze studie hoe het Zoomerpubliek met deze digitale teksten omgaat en ze interpreteert, waarbij de wisselwerking tussen online interactie en literaire interpretatie centraal staat. Het doel is om de specifieke manieren te demonstreren waarop het digitale medium de receptie- en betekenisgevingsprocessen vormgeeft, in plaats van een definitieve 'literaire status' te claimen die uitsluitend op populariteit is gebaseerd. De polysysteemtheorie van Even-Zohar zal worden gebruikt om de positie van Instagram-poëzie binnen het literaire systeem te contextualiseren, met de nadruk op hoe de opkomst en receptie ervan interageren met gevestigde literaire normen.

Deze analyse zal specifiek de transnationale dimensies onderzoeken, en hoe de interactie tussen Afrikaanse en Nederlandse digitale poëzie bijdraagt aan de evolutie van beide literaire tradities binnen een meertalige context. Deze studie zal zich richten op de analytische verkenning van hoe digitale poëzie bestaande noties van literaire receptie en interactie uitdaagt en uitbreidt, terwijl het een conceptuele methodologische analyse van Instagram-poëzie biedt binnen de context van Afrikaans- en Nederlandse studies.

De laatste loodjes. Nederlands op C1/C2-niveau in meertalige contexten

Jacek Karpinski

Universiteit van Wrocław, Wrocław, Polen

Lezing Didactiek

05 N 05 | 14:30 - 15:00

Het onderwijzen van Nederlands als vreemde taal op C1/C2-niveau is uitdagend, mede door het gebrek aan geschikt lesmateriaal. Bestaande methodes richten zich vaak op academisch Nederlands of specifieke taalaspecten, waardoor ze niet altijd aansluiten bij de leerdoelen en praktische behoeften van studenten en docenten.

In mijn lezing bespreek ik deze uitdagingen en introduceer *De laatste loodjes* (2024), een leerboek dat werd ontwikkeld op basis van uitgebreid behoefteonderzoek. Dit onderzoek omvatte tests bij studenten van verschillende universiteiten en taalscholen in Europa, met systematische feedback van zowel studenten als docenten. Daarnaast werd het boek ontwikkeld in samenwerking met taaldidactici uit Nederland en België, wat zorgde voor een solide didactische onderbouwing.

Wat *De laatste loodjes* onderscheidt van bestaande materialen, is de aandacht voor taalvariatie binnen het Nederlands, zoals verschillen tussen Belgisch Nederlands en Nederlands Nederlands, straattaal, jongerentaal en vakspecifiek taalgebruik. In overeenstemming met de ERK-richtlijnen leren studenten niet alleen standaardtaalvaardigheid, maar krijgen ze ook inzicht in diverse taalregisters en contexten waarin het Nederlands functioneert.

Een geïntegreerde aanpak zorgt ervoor dat taalvaardigheid niet losstaat van inhoud, context of doelpubliek. Studenten werken met realistische situaties, wat de motivatie verhoogt en de overdracht naar de praktijk vergemakkelijkt. Zo worden luister-, lees-, schrijf- en spreekvaardigheden ontwikkeld aan de hand van thema's en opdrachten die ook professionele en interculturele competenties versterken.

Daarnaast maakt het boek onderscheid tussen oefeningen in professionele vaardigheden – zoals het presenteren van projectvoorstellen – en communicatieve vaardigheden, zoals overtuigen of informele communicatie. Deze tweedeling stelt studenten in staat om zowel hun academische als beroepsmatige taalgebruik doelgericht te ontwikkelen.

Met deze aanpak draagt *De laatste loodjes* bij aan het didactische aanbod op C1/C2-niveau en ondersteunt het docenten bij het effectief begeleiden van studenten naar de hoogste niveaus van taalbeheersing.

Kosmopolitisme als nieuwe lens voor het onderzoek naar migrantenliteratuur

Ewa Dynarowicz

Universiteit van Wrocław, Wrocław, Polen

Lezing Letterkunde

05 N 06 | 14:30 - 15:00

Het onderzoek naar 'migrantliteratuur' wordt gedomineerd door een multicultureel paradigma, met een focus op culturele verschillen. In mijn bijdrage wil ik schrijvers met een migratieachtergrond vanuit een ander perspectief bekijken: niet als vertegenwoordigers van culturele tussenruimtes, die botsingen van culturen en identiteitscrissen thematiseren, maar als schrijvers die kosmopolitisch willen zijn.

Ik richt me daarbij op de zogenaamde 'postmulticulturele auteurs'. Daarmee bedoel ik schrijvers die zichzelf aan de hand van andere categorieën dan etnische of nationale identiteit definiëren. Hieronder vallen schrijvers van de tweede en derde generatie met een migratieachtergrond die aan het begin van hun auteurscarrière staan, maar ook gevestigde auteurs van de eerste generatie die met succes toegang hebben gekregen tot het literaire centrum.

Steunend op de postmulticulturele en neokosmopolitische kritiek wil ik alternatieve manieren van zelfidentificatie en zelfpresentatie in het werk van deze auteurs onderzoeken. Hiervoor kies ik Halil Gür – een auteur met een Turkse achtergrond – als casestudy. Ik zal analyseren hoe hij in zijn autorepresentatie het heersende multiculturele paradigma overstijgt en alternatieve manieren bedenkt om thuis te zijn in de wereld.

Literaire manifestaties van Nederlandstalige literatuur in Hongarije

Krisztina Gracza

Eötvös Loránd Universiteit, Boedapest, Hongarije

Lezing Letterkunde

01 D 001 | 15:00 - 15:30

In Hongarije zijn sinds de omwenteling in 1989 vier groot-schalige literaire evenementen georganiseerd waarbij de Nederlandstalige literatuur projectmatig werd gepromoot. Deze zogenaamde internationale manifestaties vonden plaats in vier opeenvolgende decennia (1996, 2002, 2014 en 2023), wat ze bijzonder geschikt maakt voor een vergelijkende analyse. Op de laatste manifestatie na zijn ze geïnitieerd en georganiseerd door het Nederlands Letterenfonds en diens voorloper, het Nederlands Literair Productie- en Vertalingenfonds (NLPVF). De manifestatie van 2023 vormt echter een mijlpaal en wordt om die reden nadrukkelijk in de analyse betrokken, ondanks het afwijkende organisatorische kader.

Deze bijdrage onderzoekt de drijfveren achter het initiëren en organiseren van dergelijke manifestaties. Wat zegt de betrokkenheid van verschillende organisatoren over de positie van Hongarije als ontvangende context? En hoe kan een infra-structureel element als een manifestatie het best geanalyseerd worden?

Na een uiteenzetting van het buitenlandse manifestatiebeleid van het Nederlands Letterenfonds worden de vier manifestaties besproken op basis van een aantal algemene kenmerken. Ze worden geanalyseerd en met elkaar vergeleken aan de hand van de waardesystemen uit de *sociology of critical capacity*, ontwikkeld door Boltanski & Thévenot (2006) en Boltanski & Chiapello (2005). Deze benadering biedt een instrument om in kaart te brengen welke waarden in een literaire infra-structuur worden uitgewisseld, en vormt een opstap naar een meer traditionele sociologische interpretatie. In aansluiting op het onderzoek van Ham (2023) draagt deze casus bij aan het groeiende corpus van neerlandistische studies waarin deze waardesystemen worden toegepast.

Verslaggeving van koloniale oorlogvoering in August Weitzels *Schetsen uit het oorlogsleven in Nederlandsch Indië* (1862)

Siegfried Huigen

Universiteit van Wrocław, Wrocław, Polen / Universiteit Stellenbosch, Stellenbosch, Zuid-Afrika

Lezing Letterkunde

05 N 04 | 15:00 - 15:30

In navolging van buitenlandse voorbeelden ontstond in Nederland in de eerste helft van de negentiende eeuw een nieuw schrijverstype: de militaire schrijver. De hoogtijdagen van dit genre vielen samen met de 'kleine oorlogen' die in de tweede helft van die eeuw op de Indonesische archipel werden uitgevochten. Veel van deze auteurs waren voormalige officieren van het Koninklijk Nederlandsch-Indisch Leger (KNIL).

Zij schreven niet alleen voor hun gelijken, maar ook voor het brede publiek. Sinds de grondwetswijziging van 1848 waren koloniale aangelegenheden immers tot publieke zaak geworden. De KNIL-auteurs publiceerden biografieën, autobiografieën, militaire geschiedenissen, fictie en non-fictie over het sociale leven binnen het leger, en polemiseerden over het te voeren militaire beleid. Hun werk voegde een nieuwe dimensie toe aan het koloniale discours over Nederlands-Indië: het moest lezers in staat stellen de geopolitieke en militair-politieke ontwikkelingen in de kolonie beter te begrijpen. Ondanks de omvang en het historische belang van dit diverse tekstcorpus is er tot nu toe opmerkelijk weinig wetenschappelijke aandacht voor geweest – ook internationaal.

In mijn lezing geef ik een indruk van deze KNIL-literatuur aan de hand van *Schetsen uit het oorlogsleven in Nederlandsch Indië: de Lampons in 1856* (1862) van August Weitzel (1816–1896). Deze tekst, waarin Weitzel verslag doet van een militaire expeditie naar Zuidoost-Sumatra waaraan hij zelf deelnam, valt op door het geraffineerde gebruik van literaire middelen om een breed publiek aan te spreken. Tegelijkertijd reflecteert de auteur expliciet op de morele implicaties van de militaire onderneming. Daarmee is dit werk een bijzonder geschikte casus om te onderzoeken hoe militaire literatuur bijdroeg aan het vormen van publieke percepties rond koloniale oorlogvoering.

Nederlands voor Engelstalige theologiestudenten

Michael Douma

Georgetown University, Washington, D.C., Verenigde Staten

Pecha kucha

Didactiek

05 N 05 | 15:00 - 15:10

Beïnvloed door de Delftse Methode heb ik een leerboek Theological Dutch geschreven voor Engelstalige studenten die Nederlands willen leren lezen. Het boek maakt gebruik van bijbelteksten, theologische geschriften uit de 19e en 20e eeuw, kerkregisters en andere bronnen om de noodzakelijke woordenschat en grammatica te onderwijzen. Sinds ongeveer 2010 is er een internationale opleving in de studie van Abraham Kuypers en Herman Bavinck, de twee bekendste voorbeelden van neocalvinistische denkers. Om deze soms ouderwetse en archaïsche taal aan te leren, geef ik bovendien historische verklaringen over de ontwikkeling van het Nederlands, inclusief grammaticale regels, spelling en syntaxis.

Boek, vertaling en meertaligheid in het transnationale literaire veld

Stéphanie Vanasten & Elke Brems

UCLouvain, Louvain-la-Neuve, België / KU Leuven, Leuven, België

Lezing Letterkunde

05 N 06 | 15:00 - 15:30

Wat we gewoonlijk het 'Nederlandstalige literaire veld' noemen (Nederland en Vlaanderen, maar ook de Antillen, Indonesië, Zuid-Afrika; Buelens 2023), is in werkelijkheid een meertalige literaire ruimte (*plurilingual literary space*, Leperlier 2020 & 2021). Naast literatuur in het Nederlands circuleert er ook literatuur in andere talen: officiële landstalen – in België en Nederland bijvoorbeeld Frans, Duits en Fries – maar ook talen die gesproken worden door mensen met een migratieachtergrond (Turks, Arabisch, Sranantongo), en natuurlijk die ene dominante wereldtaal: het Engels.

In deze lezing willen we onderzoeken hoe literaire teksten in meerdere talen circuleren binnen dezelfde literaire ruimte (in dit geval Vlaanderen en Nederland): hoe staan ze met elkaar in contact (of juist niet)? Zijn ze aan elkaar gerelateerd door middel van vertaling of tweetalige uitgaven, bijvoorbeeld? Hoe verhouden ze zich tot elkaar? En wat voor taal- en cultuurbeleid bepaalt deze verhouding? Deze vragen willen we aansnijden vanuit het BELTRANS-project, dat vertalingen van boeken door Belgische auteurs bestudeert tussen 1970 en 2020. Op basis van onze database over vertaalstromen tussen het Nederlands en het Frans gaan we na hoeveel en welke literatuur in boekvorm in het Frans circuleert in vertaling en tweetalige uitgaven in het Nederlandse taalgebied voor de bestudeerde periode, welke rol auteurs en vertalers daarbij spelen, enzovoort. Een belangrijke rol is weggelegd voor het transnationale literaire veld (Sapiro 2009; 2013; 2018), want dat is het grotere speelveld waarbinnen het 'Nederlandstalige literaire veld' opereert.

We benaderen de bovenstaande onderzoeksvragen vanuit het perspectief van big data en Big Translation History en willen zo de mogelijkheden en struikelblokken van database-onderzoek en digitale infrastructuur voor het voetlicht brengen, aan de hand van enkele duidelijke voorbeelden en grafieken uit ons eigen project.

De invloed van de thuistaal Sarnami op het onderwijs in het Nederlands

Usha Balesar

Het Instituut voor de Opleiding van Leraren, Paramaribo, Suriname

Pecha kucha

Didactiek

05 N 05 | 15:10 - 15:20

In Suriname is het Nederlands de instructietaal in het onderwijs. In het district Wanica hebben veel leerlingen op voortgezet onderwijsniveau moeite met het vak Nederlands, wat samenhangt met hun thuistaal Sarnami. In deze presentatie ga ik na welke interventies gepleegd kunnen worden om de beheersing van het Nederlands te bevorderen, waar mogelijk met inzet van de thuistaal. Door middel van translanguaging wordt het Sarnami erkend als tweede taal (Cummins 1979) en kan het ingezet worden bij taalverwerving. Ook sociolinguïstische perspectieven op meertaligheid (García & Wei 2014) kunnen mogelijkheden bieden om met translanguaging een geïntegreerde aanpak binnen taalonderwijs in meertalige gemeenschappen te bewerkstelligen.